АНАЛИЗА

ПРИВАТНОСТ И ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ НА МЛАДИТЕ ВО ДИГИТАЛНАТА ЕРА

ДОМАШНА ПРАВНА РАМКА И ИСКУСТВА ОД ПРАКТИКАТА

Скопје
2022

АНАЛИЗА

ПРИВАТНОСТ И ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ НА МЛАДИТЕ ВО ДИГИТАЛНАТА ЕРА

ДОМАШНА ПРАВНА РАМКА И ИСКУСТВА ОД ПРАКТИКАТА

Скопје
2022 година

Скопје, 2022 година
Приватност и заштита на личните податоци на младите во дигиталната ера – домашна правна рамка и искуства од практиката - анализа

Издавач:
Македонско здружение на млади правници (МЗМП)
ул. Донбас бр. 14/1-6 1000 Скопје
www.myla.org.mk | contact@myla.org.mk
тел. 02/ 3220 870
Автор:
Мануела Станоеска
Уредници:
Арбен Гудачи
Маја Атанасова
Мартина Дранговска Мартинова
Лектура:
Елеонора Попетревска
Дизајн:
Кома дооел Скопје
Место на издавање:
Скопје

МЕСТО ЗА ЦИП

Изјавите и анализите пренесени во оваа анализа се исклучиво на авторите и не се одобрени од Домот на делегатите или од Одборот на гувернери на Американската адвокатска комора, ниту од Иницијативата за владеење на правото на Американската адвокатска комора, ниту ја претставуваат позицијата или политиката на Американската адвокатска комора/Иницијатива за владеење на правото. Понатаму, ништо во овој прирачник не треба да се смета за давање правен совет за конкретни случаи. Содржината е одговорност на Македонското здружение на млади правници и не мора да ги одразува ставовите на донаторот или на АБА/АБА РОЛИ.

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ | 5
ВОВЕД | 6
МЕТОДОЛОГИЈА | 10
СТРУКТУРА | 12
УСТАВОТ НА РСМ ЗА ЗАШТИТАТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ И ПРИВАТНОСТА | 14
ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ КАКО ОСНОВЕН ЗАКОН | 16
Согласноста како основа за обработка на лични податоци | 20
Права на субјектите на лични податоци | 22
Агенцијата за заштита на личните податоци како надзорно тело | 24
Право на поднесување барање до АЗЛП | 25
Право на ефективна судска заштита против одлуките на АЗЛП и право на ефективна судска заштита против контролор или обработувач | 26
Право на надоместок на штета и одговорност | 26
КРИВИЧНИОТ ЗАКОНИК НА РСМ | 28
ЗАКОН ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА | 30
ЗАКОН ЗА ЗАШТИТА НА ДЕЦАТА | 31
ЗАКОН ЗА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ КОМУНИКАЦИИ | 32
ЗАКОН ЗА ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИЈА | 34
ЗАКОН ЗА ОБЛИГАЦИОНИТЕ ОДНОСИ | 36
ЗАКОН ЗА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ | 38
ПРЕЗЕНТАЦИЈА НА ДОСТАВЕНИТЕ ИНФОРМАЦИИ ОД АЗЛП | 40
АНАЛИЗА НА СОСТОЈБАТА СО ПРАВОТО НА ПРИВАТНОСТ | 42
Заклучоци | 45
Предизвици и препораки | 47
Користена литература | 50

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

РСМ	Република Северна Македонија
МЗМП	Македонско здружение на млади правници
АЗЛП	Агенција за заштита на личните податоци
МОН	Министерство за образование и наука
БРО	Биро за развој на образованието
ЗЗЛП	Закон за заштита на личните податоци
КЗ	Кривичен законик
ЗПД	Закон за правда за децата
ЗЗД	Закон за заштита на децата
ЗЕК	Закон за електронските комуникации
ЗЕТ	Закон за електронска трговија
ЗОО	Закон за облигационите односи
ЗСО	Закон за средното образование

ВОВЕД

Последните две години ни покажаа дека наместо во канцеларија, можеме да работиме онлајн. Дека наместо во училница, можеме да учиме онлајн. Дури и социјалниот живот, разговорите, дружењето, размената на размислување се префрли онлајн. Дали бројот на пријатели на социјалните мрежи соодветствува на бројот на пријателите во реалниот живот и дали сé повеќе нашата реалност станува виртуелна?

Постарите генерации се трудат да ги следат новите трендови на комуницирање онлајн (со цел да разговараат и „да ги видат“ своите деца и внуци преку „Вајбер“ или на „Фејбук“?), луѓето во средни години се фаќаат во костец со новиот дигитален свет (работат, се дружат и купуваат онлајн...), но новите генерации (младите, средношколците) ја живеат дигиталната реалност (учат, се дружат, комуницираат, ,,гејмаат“, се сакаат со емотикони и стикери, се запознаваат, се состануваат во „чет соби“, се расправаат, се лутат, се навредуваат... онлајн).

Интернет[1] е мрежа од мрежи кои се поврзани меѓу себе и кои го користат интернет-протоколот (IP – Internet Protocol) за меѓумрежно поврзување и размена на информациите (без разлика на типот) меѓу одделните мрежи и

1 Тони Јаневски, „Интернет технологии“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Република Македонија, Скопје, 2015

корисниците што се закачени на нив. Различните сервиси и услуги (телефонија, ТВ, компјутери, пренос на податоци и слики, аудио и видеопораки итн.) се соединети во интернетот како единствена платформа за сите сервиси преку една глобална мрежа.

Дали на интернет важат истите правила, како и во реалниот живот? Дали удрена шлаканица создава поголема болка отколку напишана навреда на социјалните мрежи што ја виделе „сите“?

Ако во реалноста има кој да нé прекори за недоличното однесување (родителите, наставниците, роднините...), дали во нашето однесување во виртуелниот дигитален свет (на социјалните мрежи, на интернет...) може некој да ни каже дека грешиме? Дали имаме храброст да признаеме или да кажеме дека сме згрешиле, дека сме повредени, навредени, дискриминирани во тој виртуелен дигитален свет? Дали има воопшто кому и каде да признаеме и дали самите не сме навредиле, исмевале, дискриминирале некого?

Дали и како ќе одговараме и кои се последиците од ваквото однесување на интернет? Кој може да нé заштити во дигиталниот свет?

Новата виртуелна реалност донесе многу можности и поволности, но и многу нови предизвици и ризици. Но колку и да е различен новиот модерен виртуелен свет, сепак во него важи познатата стара максима: „На светот ништо не е бесплатно“. Услугите, производите, профилите, претплатата, филмовите, книгите, музиката на интернет и сл. ги плаќаме со денари, евра, долари, биткоини и/или со нашите лични податоци.

Дали самите ние придонесуваме за зголемување на можноста да биде повредена нашата приватност со тоа што штедро ги објавуваме нашите лични податоци на социјалните мрежи, платформи, интернет-канали...? Дали приватноста има цена?

Со откривањето на секој личен податок на интернет се губи дел од нашата приватност. Контролата на тоа што и колку сакаме да откриеме за себе во светот на интернетот, мора да остане во рацете на поединецот,

бидејќи правото за заштита на личните податоци и приватноста на поединецот е еден од постулатите на демократското општество.

Дали постојната национална законска регулатива дава основа за да може да се одговори на овие отворени прашања? Дали има основа за да се одговори на новите предизвици, за соочување со ризиците на интернет и дали постојат механизми на заштита?

Токму поради овие дилеми, предмет на оваа анализа се релевантните закони од постојното национално законодавство, кои на некој начин ги засегаат или треба да ги засегаат приватноста и ефективното остварување на правата на приватност на интернет и слободата на користење интернет кај средношколците како најзасегната категорија поединци, како и родово засновано онлајн-насилство меѓу учениците во средните училишта.

МЕТО-ДОЛО-ГИЈА

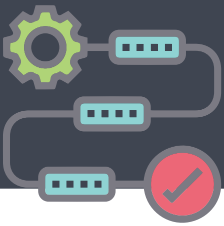

При изготвувањето на анализата користени се методиски и емпириски истражувања. За прибирањето на податоците за цели на изработка на анализата беа применети основните методи на сознание, а особено: анализа, синтеза, индукција, класификација, специјализација и генерализација.

Авторот на анализата е правен експерт со долгогодишно искуство во областа на заштитата на личните податоци, којшто за изработка на оваа анализа ги користеше следните истражувачки методи:

- Анализа на домашното законодавство од областа на заштита на личните податоци и приватноста, анализа на законодавството за заштита на децата и средното образование, како анализа на легислативата од аспект на прекршочна и кривична одговорност за прекршување на правото на приватност и/или родово засновано онлајн-насилство.

- До четири средни училишта беа доставени прашалници поврзани со темата на оваа анализа, а овде се презентирани клучните наоди што придонесуваат за идентификување на постојните проблеми, предизвици и ризици при заштита на приватноста на интернет на средношколците, како и родово базираното насилство на интернет помеѓу средношколците.
- Понатаму, за цели на оваа анализа собрани се податоци и преку барање за слободен пристап до информации од јавен карактер поднесено до Агенцијата за заштита на личните податоци (АЛЗП), како единствен надлежен орган што врши надзор на законитоста на преземените активности при обработката на личните податоци на територијата на РСМ, како и заштита на темелните права и слободи на физичките лица во однос на обработката на нивните лични податоци. Доставените податоци и информации од Агенцијата, се елаборирани во анализата.
- Исто така, при изготвувањето на оваа анализа разгледани се и содржините објавени на веб-страниците на релевантните државни органи: АЗЛП - www.dzlp.mk, Министерството за образование и наука (МОН) - www.mon.gov.mk и Бирото за развој на образованието (БРО) - www.bro.gov.mk.

Целта на оваа анализа е подобро разбирање на моменталната состојба во однос на ефективното остварување на правата на приватност на интернет и слободата на користење интернет кај средношколците, како и родово засновано насилство во онлајн-просторот меѓу учениците во средните училишта, со цел идентификување на недостатоците, предизвиците и ризиците при остварувањето на овие права.

СТРУКТУРА

Во оваа анализа ќе бидат опфатени следните закони од националното законодавство:

- Закон за заштита на личните податоци (ЗЗЛП);
- Кривичен законик (КЗ);
- Закон за правда за децата (ЗПД);
- Закон за заштита на децата (ЗЗД);
- Закон за електронските комуникации (ЗЕК);
- Закон за електронска трговија (ЗЕТ);
- Закон за облигационите односи (ЗОО) и
- Закон за средното образование (ЗСО).

Анализираните закони на директен или индиректен начин се поврзани со правата на приватност на интернет и слободата на користење интернет кај средношколците, како и родово засновано насилство во онлајн-просторот меѓу учениците во средните училишта.

Исто така, ќе бидат опфатени релевантните одредби од Уставот на РСМ, каде што се втемелени основните слободи и права на граѓанинот, а акцентот ќе биде ставен за Законот за заштита на личните податоци, како најрелевантен правен акт на конкретната тема. Исто така, ќе бидат прикажани податоците добиени преку Барање за слободен пристап до информации од јавен карактер поднесено до АЗЛП.

Понатаму, во анализата ќе бидат прикажани и наодите од прашалниците одговорени од повеќе од 900 средношколци, како и информациите добиени од надзорниот орган во врска со поднесените барања за утврдување на повреди на правото на заштита на личните податоци на деца, барања поврзани со повреда на лични податоци на деца на социјалните мрежи и податоци за утврдени повреди во овие случаи, а на крајот анализата ќе резултира со заклучоци и препораки.

Во овој дел напоменуваме дека РСМ има донесено: Закон за ратификација на Дополнителниот протокол кон Конвенцијата за заштита на поединците во поглед на автоматска обработка на лични податоци, во врска со надзорните тела и прекуграничниот пренос на податоци, Закон за ратификација на Конвенцијата за заштита на лица во однос на автоматска обработка на лични податоци (во 2005 година), во 2002 година е ратификувана Европската конвенција за остварување на правата на децата, донесена во рамките на Советот на Европа, во Стразбур на 25 јануари 1996 година, ратификуван е Дополнителниот протокол кон Конвенцијата за заштита на поединците во поглед на автоматска обработка на лични податоци, во врска со надзорните тела и прекуграничниот пренос на податоци, усвоен од Советот на Европа во Стразбур на 8 ноември 2001 година, а во 2021 година донесен е Закон за ратификација на Протоколот за измена на Конвенцијата за заштита на лица во однос на автоматска обработка на лични податоци (усвоен во Стразбур на 10 октомври 2018 година, потпишан од РСМ на 5 декември 2019 година).

УСТАВОТ
НА РСМ ЗА ЗАШТИТАТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ И ПРИВАТНОСТА

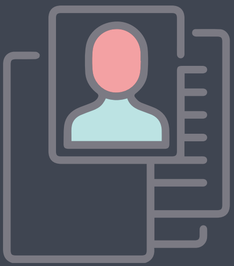

Во делот II Основни слободи и права на човекот и граѓанинот (Граѓански и политички слободи и права), член 9 утврдува:

> **„Граѓаните на Република Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба.**
>
> **Граѓаните пред Уставот и законите се еднакви.“**

Понатаму, во член 18 од Уставот е загарантирана заштита на личните податоци:

> **„Се гарантираат сигурноста и тајноста на личните податоци.**
>
> **На граѓаните им се гарантира заштита од повреда на личниот интегритет што произлегува од регистрирањето информации за нив преку обработка на податоците“.**

Исто така, со член 25 од Уставот се штити приватноста на поединецот:

> **„На секој граѓанин му се гарантира почитување и заштита на приватноста на неговиот личен и семеен живот, на достоинството и угледот“.**

Односно со овие одредби од Уставот, се гарантираат сигурноста и тајноста на личните податоци. На граѓаните им се гарантира заштита од повреда на личниот интегритет што произлегува од регистрирањето информации за нив преку обработка на податоците. На секој граѓанин му се гарантира почитување и заштита на приватноста на неговиот личен и семеен живот, на достоинството и угледот.

ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ КАКО ОСНОВЕН ЗАКОН

Законот за заштита на личните податоци, којшто беше донесен во 2005 година[2], ја „одигра“ својата улога во времето во кое беше донесен и се применуваше, а со него, практично се поставија темелите на заштитата на личните податоци во РС Македонија. Европскиот парламент и Советот на Европската Унија на 27 април 2016 година ја донесоа Регулативата (ЕУ) 2016/679 за заштита на физичките лица во однос на обработката на личните податоци и движењето на таквите податоци со што се укина Директивата 95/46/ЕК (Директивата 95/46/ЕК е актот што беше транспониран во Законот за заштита на личните податоци од 2005 година). Со донесувањето на новата Регулатива (позната како GDPR- General Data Protection Regulation) започнаа реформските процеси во областа на заштитата на личните податоци, при што Регулативата имаше транзициски период од две години, па таа во Европската Унија почна да се применува од 25 мај 2018 година. Во РС Македонија оваа Регулатива е соодветно транспонирана во новиот Закон за заштита на личните податоци[3], кој почна да се применува од 24 февруари 2020 година.

Ако се запрашаме зошто беше потребно донесување нова Регулатива за заштита на личните податоци, на ниво на ЕУ, можеме да издвоиме две главни причини. Првата причина е сигурно тоа што технологијата и научно-технолошките решенија галопирачки се развиваат, а регулацијата во претходната Директива заостануваше зад нив во однос на начинот на уредувањето на техничките и организациските мерки за обезбедување тајност и заштита на личните податоци при нивната обработка, а втората главна причина е сè помасовната обработка на личните податоци на автоматизиран начин. Личните податоци сè повеќе се обработуваат автоматизирано, односно хартиената (рачна) обработка полека се движи кон историјата, така што регулацијата во претходната Директива заостануваше и во однос на принципите (начелата) со кои би се

2 Закон за заштита на личните податоци, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/05, 103/08, 124/08, 124/10, 135/11, 43/14, 153/15, 99/16 и 64/18).

3 Закон за заштита на личните податоци, „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 42/20 и 294/21).

обезбедила безбедност на личните податоци соодветна на ризикот при нивната обработка кој ќе биде адекватен на новото дигитално време.

Со Законот за заштита на личните податоци се уредува заштитата на личните податоци и правото на приватност во врска со обработката на личните податоци, а особено начелата поврзани со обработката на личните податоци, правата на субјектот на личните податоци, положбата на контролорот и обработувачот, преносот на личните податоци во други држави, основањето, статусот и надлежностите на Агенцијата за заштита на личните податоци, посебните операции на обработка на личните податоци, правните средства и одговорноста при обработката на личните податоците, супервизијата над заштита на личните податоци, како и прекршоците и прекршочната постапка во оваа област. Овој закон се применува на целосно или делумно автоматизирана обработка на личните податоци и на друга обработка на личните податоци коишто се дел од постојна збирка на лични податоци или се наменети да бидат дел од збирка на лични податоци.

Со Законот за заштита на личните податоци се уредува заштитата на личните податоци и правото на приватност

Заштитата на личните податоци му се гарантира на секое физичко лице без дискриминација заснована врз неговата националност, раса, боја на кожата, верски уверувања, етничка припадност, пол, јазик, политички или други верувања, материјална положба, потекло по раѓање, образование, социјално потекло, државјанство, место или вид престој или кои било други лични карактеристики.

Во Законот за заштита на личните податоци се дефинирани изразите/поимите, а овде ќе наведеме дел од изразите што го имаат следното значење:

> **„Личен податок“ е секоја информација што се однесува на идентификувано физичко лице или физичко лице што може да се идентификува (субјект на лични податоци), а физичко лице што може да се идентификува е лице чиј идентитет може да се утврди директно или индиректно,**

посебно врз основа на идентификатор како што се име и презиме, матичен број на граѓанинот, податоци за локација, идентификатор преку интернет или врз основа на едно или повеќе обележја специфични за неговиот физички, физиолошки, генетски, ментален, економски, културен или социјален идентитет на тоа физичко лице;

„Обработка на личните податоци“ е секоја операција или збир на операции што се извршуваат врз личните податоци или група лични податоци, автоматски или на друг начин, како што се: собирање, евидентирање, организирање, структурирање, чување, приспособување или промена, повлекување, консултирање, увид, употреба, откривање преку пренесување, објавување или на друг начин правење достапни, усогласување или комбинирање, ограничување, бришење или уништување.

ЗЗЛП предвидува дека секоја обработка на лични податоци мора да биде во согласност со основните начела: законитост, правичност и транспарентност, ограничување на целите, минимален обем на податоци, точност, ограничување на рокот на чување и интегритет и доверливост.

Исто така во законот е уредено која обработка може да се смета законита, односно е предвидено дека обработката на личните податоци е законита, само ако и до оној степен доколку е исполнет најмалку еден од следните услови:

- субјектот на лични податоци дал согласност за обработка на неговите лични податоци за една или повеќе конкретни цели;
- обработката е потребна за исполнување договор каде субјектот на лични податоци е договорна страна или за да се преземат активности по барање на субјектот на лични податоци пред неговото пристапување кон договорот;

- обработката е потребна за исполнување законска обврска на контролорот;
- обработката е потребна за заштита на суштинските интереси на субјектот на лични податоци или на друго физичко лице;
- обработката е потребна за извршување работи од јавен интерес или при вршење јавно овластување на контролорот утврдено со закон;
- обработката е потребна за целите на легитимните интереси на контролорот или на трето лице, освен кога таквите интереси не преовладуваат над интересите или основните права и слободи на субјектот на лични податоци што бараат заштита на личните податоци, особено кога субјектот на личните податоци е дете.

СОГЛАСНОСТА КАКО ОСНОВА ЗА ОБРАБОТКА НА ЛИЧНИ ПОДАТОЦИ

Кога обработката се врши врз основа на согласност, контролорот е должен да демонстрира дека субјектот на личните податоци дал согласност за обработка на неговите лични податоци. Ако согласноста на субјектот на лични податоци е дадена во форма на писмена изјава што се однесува и на други прашања, барањето за согласност мора да се презентира на начин кој јасно може да се разликува од другите прашања, во разбирлива и лесно достапна форма, користејќи јасни и едноставни средства. Секој дел од таквата изјава што претставува повреда на одредбите од овој закон, не е обврзувачки.

Субјектот на лични податоци има право да ја повлече согласноста во секое време. Повлекувањето на согласноста не влијае на законитоста на обработката, заснована на дадена согласност пред нејзиното повлекување. Пред да даде согласност, субјектот на лични податоци се информира за тоа, а повлекувањето на согласноста мора да биде еднакво едноставно како и нејзиното давање. Кога се проценува дали

согласноста е доброволно дадена, во најголема можна мера се зема предвид, меѓу другото, дали извршувањето на договорот во кој е вклучена одредена услуга е условено од давањето согласност за обработка на личните податоци, а која не е потребна за исполнување на договорот.

Во принцип обработката на личните податоци преку социјалните мрежи, играњето видеоигри, користењето и симнувањето апликации, спуштањето и гледањето филмови и музика е заснована врз дадена согласност на корисникот (субјектот на личните податоци). Така што при користењето определени услуги на интернет самите ги оставаме нашите лични податоци: креираме профили, а на социјалните мрежи објавуваме фотографии и видеа.

Особено тука треба да се напомене дека апликациите што се користат за следење на велнес, фитнес и здравствени податоци преку уреди што може да се носат, ги „храниме“ со посебни категории на лични податоци (на пример, податоците за нашето здравје).

Кога говориме за согласноста, треба да се нагласи дека новина претставува согласноста на дете во однос на услугите на информатичкото општество. Имено, за сè друго како цел каде се врши обработка на личните податоци на деца, обработката е законска само ако и доколку таквата согласност е дадена или дозволена од законскиот застапник на детето. Но, во случај на услуги на информатичко општество обработката на личните податоци на дете е законска ако детето има најмалку 14 години. Новиот Закон за заштита на личните податоци предвидува услови што се применуваат за согласноста на дете во однос на услугите на информатичкото општество. Во случај кога субјектот на лични податоци има дадено согласност за обработка на неговите лични подато-

Кога говориме за согласноста, треба да се нагласи дека новина претставува согласноста на дете во однос на услугите на информатичкото општество

ци за една или повеќе конкретни цели, во врска со директното нудење услуги на информатичкото општество на деца, обработката на личните податоци на дете е законска ако детето има најмалку 14 години. Ако детето е на возраст под 14 години, таквата обработка е законска само ако и доколку таквата согласност е дадена или дозволена од законскиот застапник на детето. Во овие случаи, контролорот е должен да вложи разумен напор за верификација дека согласноста е дадена од законскиот застапник на детето, земајќи ја предвид расположливата технологија.

Со Законот за заштита на личните податоци е предвидена глоба во износ до 2% од вкупниот годишен приход на контролорот или обработувачот-правно лице (изразена во апсолутен износ) остварен во деловната година што ѝ претходи на годината кога е сторен прекршокот или од вкупниот приход остварен за пократок период од годината што му претходи на прекршокот, доколку во таа година правното лице, почнало да работи, ќе му се изрече за прекршок на правно лице, ако: не обезбедува услови за верификација дека согласноста е дадена од законскиот застапник на детето во однос на услугите на информатичкото општество.

ПРАВА НА СУБЈЕКТИТЕ НА ЛИЧНИ ПОДАТОЦИ

Поврзано со „оставањето“ лични податоци на интернет, ЗЗЛП гарантира и остварување на правата на субјектите на лични податоци:

- Транспарентност, што подразбира: транспарентни информации, комуникација и начини на остварување на правата на субјектот на личните податоци;
- Информации и пристап до лични податоци, што се однесува на:
- информациите што се доставуваат при собирање лични податоци од субјектот на личните податоци,

- информациите што се доставуваат кога личните податоци не се добиени од субјектот на личните податоци,
- правото на пристап на субјектот на личните податоци;
- **Исправка и бришење, што вклучува:**
- право на исправка,
- право на бришење („право да се биде заборавен“),
- право на ограничување на обработката,
- обврска за известување при исправка или бришење на личните податоци или ограничување на обработката и
- право на преносливост на податоците;
- **Право на приговор и автоматизирано донесување поединечни одлуки:**
- право на приговор,
- автоматско донесување поединечни одлуки, вклучувајќи и профилирање.

На пример, при креирање кориснички профил на веб-страница за симнување филмови, транспарентноста се остварува на тој начин што на таа веб-страница треба да биде објавена Политика за приватност, која треба да содржи податоци чија е веб-страницата, дали податоците што се оставаат при регистрација се користат за други цели, дали се споделуваат со други страници, како да го деактивираме нашиот профил и да побараме бришење на оставените податоци.

Понатаму, една од шесте основи врз кои може да се поднесе барање за остварување на правото на бришење („право да се биде заборавен“) е: личните податоци биле собрани во врска со понудата на услуги на информатичко општество, во случај кога субјектот на лични податоци има дадено согласност кога бил на возраст под 14 години (или таквата согласност е дадена или дозволена од законскиот застапник на дете-

то) за обработка на неговите лични податоци за една или повеќе конкретни цели, во врска со директното нудење услуги на информатичкото општество на деца. Според оваа основа, субјектот на личните податоци може да побара од провајдерот/пребарувачот да избрише еден или повеќе резултати ако се собрани лични податоци во врска со понудата на услуги на информатичко општество на дете. На пример, може да се побара бришење лични податоци што биле дадени од страна на дете за цел симнување и вклучување во некоја онлајн-игра.

АГЕНЦИЈАТА ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ КАКО НАДЗОРНО ТЕЛО

Во 2005 година, со донесувањето на ЗЗЛП заради вршење надзор над законитоста на преземените активности при обработување лични податоци и нивната заштита, беше основана Дирекција за заштита на личните податоци, како самостоен и независен државен орган со својство на правно лице.

Со новиот ЗЗЛП од 2020 година Дирекцијата за заштита на лични податоци се трансформира во Агенција за заштита на личните податоци (АЗЛП) како самостоен и независен државен орган, надлежен да врши надзор над законитоста на преземените активности при обработката на личните податоци на територијата на РСМ, како и заштита на темелните права и слободи на физичките лица во однос на обработката на нивните лични податоци. АЗЛП има надзорни, советодавни и корективни овластувања.

Супервизијата над заштитата на личните податоци во смисла на овој закон е системска и независна контрола над законитоста на преземените активности при обработката на личните податоци и нивната заштита во спроведувањето на ЗЗЛП и прописите донесени врз основа на овој закон, што особено опфаќа истражување, проверка, давање насоки и

превенција на контролорите и обработувачите, а Агенцијата ја врши супервизијата преку супервизори за заштита на личните податоци.

Покрај овластувањата и надлежностите на АЗЛП, во законот се пропишани и задачите што таа ги врши, при што една од законски утврдените задачи е „да ја промовира јавната свест и согледувањето на ризиците, правилата, заштитните мерки и правата во однос на обработката на личните податоци, а особено на активностите што се насочени кон децата“.

ПРАВО НА ПОДНЕСУВАЊЕ БАРАЊЕ ДО АЗЛП

Секој субјект на лични податоци има право да поднесе барање до АЗЛП, доколку смета дека обработката на неговите лични податоци ги прекршува одредбите од ЗЗЛП, притоа не доведувајќи ги во прашање кои било други управни или судски средства за правна заштита. Агенцијата го информира подносителот на барањето за текот и исходот од постапката, вклучувајќи ја можноста за судска заштита. АЗЛП го олеснува поднесувањето на барањата преку мерки како што се: образец за поднесување барање, кој може да биде пополнет и по електронски пат согласно со закон, а без да се исклучат и другите средства за комуникација. АЗЛП ќе одлучи дали во текот на постапката на спротивната страна ќе ѝ ги открие личните податоци на подносителот на барањето, како и на сведокот. За поднесеното барање, АЗЛП спроведува супервизија.

На веб-страницата на АЗЛП[4] постои можност за поднесување барање преку веб-форма, а исто така е објавен и образец на барање што се поднесува до АЗЛП. Исто така на веб-страницата може да се најде и образец на „Барање за бришење на лажниот профил креиран на Ваше име“[5].

4 www.dzlp.mk

5 https://dzlp.mk/sites/default/files/u4/baranje_socijalni_mrezi_2.pdf

ПРАВО НА ЕФЕКТИВНА СУДСКА ЗАШТИТА ПРОТИВ ОДЛУКИТЕ НА АЗЛП И ПРАВО НА ЕФЕКТИВНА СУДСКА ЗАШТИТА ПРОТИВ КОНТРОЛОР ИЛИ ОБРАБОТУВАЧ

Секое физичко или правно лице има право на ефективна судска заштита против правно обврзувачката одлука на АЗЛП, која се однесува на него, притоа не доведувајќи ги во прашање кои било други управни или вонсудски средства за правна заштита.

Секој субјект на лични податоци има право на ефективна судска заштита, кога АЗЛП не го информирала субјектот на лични податоци во рок од три месеци за исходот на постапката по поднесеното барање (во случаи кога сметал дека на неговите лични податоци, ги прекршува одредбите од овој закон).

Не доведувајќи ги во прашање кои било достапни управни или вонсудски средства за правна заштита, вклучувајќи го и правото на поднесување барање до АЗЛП (во случаи кога смета дека обработката на неговите лични податоци ги прекршува одредбите од овој закон), секој субјект на лични податоци има право на ефективна судска заштита кога смета дека се повредени неговите права утврдени со овој закон, како резултат на обработката на неговите лични податоци спротивно од овој закон.

Субјектот на лични податоци го остварува правото на судска заштита со поднесување тужба до надлежниот суд согласно закон.

ПРАВО НА НАДОМЕСТОК НА ШТЕТА И ОДГОВОРНОСТ

Секое лице кое претрпело материјална или нематеријална штета како резултат на прекршување од ЗЗЛП има право да добие надоместок од контролорот или обработувачот за претрпената штета.

Секој контролор кој е вклучен во обработката на лични податоци е одговорен за штетата предизвикана од таа обработка, којашто ги прекршува одредбите на законот. Обработувачот е одговорен за штетата што е предизвикана од обработката, само доколку не ги почитувал обврските од ЗЗЛП кои се посебно наменети за обработувачите или кога дејствувал надвор од законските упатства на контролорот или во спротивност со нив.

Постапката за остварување на правото на надоместок на штета се води пред надлежен суд согласно закон.

КРИВИЧНИОТ ЗАКОНИК НА РСМ

Кривичниот законик[6] не се применува спрема дете кое во време на извршување на кривичното дело не наполнило четиринаесет години. Спрема малолетници и помлади полнолетни лица за кривични дела предвидени со закон или со меѓународните договори ратификувани согласно Уставот на РСМ се применуваат одредбите на КЗ, ако со закон поинаку не е предвидено.

Во КЗ во значењето на изразите од овој законик, под „жртва на кривично дело“ се подразбира секое лице кое претрпело штета, вклучувајќи физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на неговите основни слободи и права како последица на сторено кривично дело. Под „**дете како жртва на кривично дело**“ се подразбира малолетно лице до 18 години.

Под „**насилство врз дете**“, според Кривичниот законик, меѓу другото се подразбира: и психичко насилство, **насилство**

[6] Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 97/2017 и 248/2018)

преку интернет, врсничко насилство, како и демнење и следење на детето.

Во Кривичниот закон е уредено кривично дело: „**Насилство врз дете**": Тој што ќе изврши физичко, психичко или друг вид насилство спрема дете, ќе се казни со парична казна или со затвор од шест месеци до три години."

Во кривичните дела против слободите и правата на човекот и граѓанинот е уредено кривичното дело: „**Злоупотреба на лични податоци**": „Тој што спротивно на условите утврдени со закон без согласност на граѓанинот прибира, обработува или користи негови лични податоци, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

Со казна од став 1 се казнува тој што ќе навлезе во компјутерски информатички систем на лични податоци со намера користејќи ги за себе или за друг да оствари некаква корист или на друг да му нанесе некаква штета".

Во однос на дискриминирањето по која било основа, во Кривичниот законик е предвидено кривично дело: „Расна и друга дискриминација": „Тој што врз основа на разлика на полот, расата, бојата на кожа, родот, припадноста на маргинализирана група, етничката припадност, јазикот, државјанството, социјалното потекло, религијата или верското уверување, други видови уверувања, образованието, политичката припадност, личниот или општествениот статус, менталната или телесната попреченост, возраста, семејната или брачната состојба, имотниот статус, здравствената состојба или која било друга основа предвидена со закон или со ратификуван меѓународен договор, ги повредува основните човекови права и слободи признати од страна на меѓународната заедница, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години".

ЗАКОН ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА

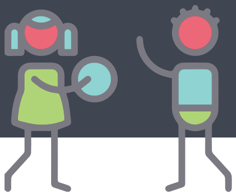

Со Законот за правда за децата[7] се уредува постапувањето со децата во ризик и децата сторители на дејства што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци, се определуваат условите за примена на мерки на помош, грижа и заштита, на воспитни и алтернативни мерки и за казнување на децата и помладите полнолетни лица, положбата, улогата и надлежноста на органите што учествуваат во постапувањето со децата и извршувањето на воспитните и алтернативните мерки и казни.

[7] Закон за правда за децата („Службен весник на Република Македонија" бр. 148/2013 и „Службен весник на Република Северна Македонија" бр. 152/2019 и 275/2019)

Со овој закон се уредуваат мерките за заштита на децата жртви на дејства, кои со закон се предвидени како кривични дела и на децата сведоци и мерките за превенција на детско престапништво.

Целите на Законот и на неговата примена се остварување приоритетен интерес и заштита на децата од криминал, насилство и од кој било облик на загрозување на нивните слободи и права и нивниот правилен развој, заштита на децата сторители на дејства кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци и од поврат на такви дела, нивна социјализација, воспитување и превоспитување, помош и грижа за децата и заштита во постапката пред судот и другите органи на нивните слободи и права загарантирани со Уставот на Република Македонија, со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори за положбата на децата, ратификувани согласно Уставот на Република Македонија.

ЗАКОН ЗА ЗАШТИТА НА ДЕЦАТА

Со Законот за заштита на децата[8] се уредува системот и организацијата за заштита на децата. Заштитата на децата е организирана дејност заснована на правата на децата, како и на правата и обврските на родителите за планирање на семејството и на државата и единиците на локалната самоуправа за водење хумана популациона политика. Заштитата на децата се остварува со обезбедување услови и ниво на животен стандард што одговара на физичкиот, менталниот, емоционалниот, моралниот и социјалниот развој на децата. Заштита на децата, во смисла на овој закон, се остварува преку обезбедување-определени права, средства и облици за заштита на децата. Во примената на одредбите од овој закон се тргнува од принципите на заштитата на правото на живот и развој на детето, заштитата на најдобриот интерес на детето, обезбедување минимум стандард за секое дете под еднакви услови, исклучување на каква било форма на дискриминација, почитување на правото на детето на слобода и безбедност на личноста, на сопствено мислење и слободно изразување, здружување и образование, услови за здрав живот и остварување на други социјални права и слободи на детето.

[8] Закон за заштита на децата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/2013, 12/2014, 44/2014, 144/2014, 10/2015, 25/2015, 150/2015, 192/2015, 27/2016, 163/2017, 21/2018 и 198/2018 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/2019, 146/2019, 275/2019, 311/2020 и 294/2021)

ЗАКОН ЗА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ КОМУНИКАЦИИ

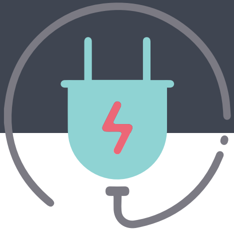

Во Законот за електронските комуникации[9], меѓу другото, се дефинирани следните изрази: „Услуги на информатичко општество“: се услуги што се обезбедуваат за надоместок на далечина преку електронски средства и на лично барање на примателот на услугата.

„На далечина“ означува дека услугата се обезбедува без истовремено присуство на две страни.

„Преку електронски средства“ значи дека услугата се испраќа од почетната/изворната точка и се добива на крајната дестинација преку електронска опрема за процесирање (вклучително и дигитална компресија) и чување податоци и се испраќа, пренесува и добива во целост преку кабел, радиобранови, оптички средства или други електромагнетни средства. „На лично барање на примателот на услугата“ значи дека услугите се обезбедуваат преку пренос на податоци на лично барање;

[9] Закон за електронските комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 39/2014, 188/2014, 44/2015, 193/2015, 11/2018 и 21/2018 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 98/2019 и 153/2019

Во овој закон е уредено и постапувањето при „Небарани комуникации" (член 174): (1) Користењето на автоматско повикување и на комуникациски системи за повикување на претплатнички телефонски броеви без човечка интервенција (автоматски машини за повикување, СМС, ММС), факс-апарати или електронска пошта, заради вршење директен маркетинг, може да биде дозволено само доколку претплатниците претходно се согласиле со истото. (2) Физички и правни лица може да ги користат електронските контакт-податоци за електронска пошта добиени од потрошувачите на нивните производи или услуги, за директен маркетинг и продажба само на нивни слични производи или услуги, под услов на тие потрошувачи да им обезбедат јасна и недвосмислена можност, на бесплатен и едноставен начин да приговораат за таквото користење на електронските контакт-податоци при нивното добивање и при добивање на секоја порака, во случај кога потрошувачот однапред не го одбил таквото користење на неговите електронски контакт-податоци. (3) Небарани комуникации за целите на директен маркетинг различни од тие наведени во ставовите (1) и (2) на овој член (на пример, говорни телефонски повици), се дозволени само кога претплатниците или корисниците дале согласност за тоа, на бесплатен начин. (4) Се забранува испраќање електронска пошта за директен маркетинг или за поттикнување посета на одредени веб-страници, со сокривање или прикривање на идентитетот на испраќачот во чие име е направена комуникацијата, без валидна адреса на која примателот на комуникацијата може да испрати барање за прекин на таквата комуникација".

Со член 26-а од Законот за електронските комуникации во состав на Агенцијата за електронски комуникации се формира посебна организациона единица – Национален центар за одговор на компјутерски инциденти (MKD-CIRT), која ќе претставува официјална национална точка за контакт и координација во справувањето со безбедносните инциденти кај мрежите и информациските системи и кој ќе идентификува и ќе обезбедува одговор на безбедносни инциденти и ризици (веб-страница www.mkd-cirt.mk).

ЗАКОН ЗА ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИЈА

Со овој закон[10] се уредуваат услугите на информатичко општество поврзани со електронската трговија, одговорностите на давателите на услуги на информатичко општество, комерцијалната комуникација и правилата во врска со склучувањето на договорите во електронски облик.

Во Законот за електронска трговија се уредени информациите што треба да се обезбедат при комерцијална комуникација: „(1) Давателот на услуги на информатичко општество на примателот на услуги и надлежните органи на државната управа во Република Македонија е должен да ги направи лесно, директно и постојано достапни најмалку следниве информации: име, односно фирма на давателот на услугата, седиште на правното лице, давател на услугата или адреса доколку е физичко лице, податоци за давателот на услугата врз основа на кои примателот на услугата може на директен и ефикасен начин да стапи во контакт со него, вклучително електронската адреса,

[10] Закон за електронска трговија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 133/2007, 17/2011, 104/2015 и 192/2015 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 31/2020)

трговскиот регистар во кој е внесен давателот на услуги и бројот на неговата регистрација или еквивалентните средства на идентификација во тој регистар, кога давателот на услугата е заведен во трговски или друг соодветен регистар; податоци од надлежниот орган, доколку давателот на услугата подлежи на обврска за издавање лиценци или друг вид одобренија и даночен број ако давателот на услуга е обврзник на ДДВ. (2) Покрај информациите од ставот (1) на овој член давателот на услуги на информатичко општество, кој врши регулирана професија, е должен да ги направи достапни и следниве информации: податоци за институцијата кај која е регистриран давателот на услугата; професионалниот назив и земјата во која е стекнат тој назив и упатување на професионалните правила во земјата во која ја врши дејноста и начинот на пристап до нив“.

Овие одредби од Законот за електронска трговија коренспондираат со утврденото начело на транспарентност во Законот за заштита на личните податоци, особено од аспект на информираноста за идентитетот на контролорот во случаите кога врши продажба преку веб-страница.

Исто така, во овој закон се вградени и одредби што се однесуваат на комерцијална комуникација (член 8) и небарана комерцијална комуникација (член 9).

ЗАКОН ЗА ОБЛИГАЦИОНИТЕ ОДНОСИ

Во Законот за облигационите односи[11] е уредено дека: „Волјата за склучување договор може да се изјави со зборови, вообичаени знаци или друго однесување од кое со сигурност може да се заклучи за нејзиното постоење, содржина и идентитетот на давачот на изјавата. Волјата за склучување договор може да се изјави и со помош на различни комуникациски средства (телефон, факс, **интернет-врска** и други). (3) Изјавата на волја мора да биде направена слободно и сериозно.

Во Законот за облигационите односи е уредена и одговорноста во случаи кога е причинета штета од страна на дете.

Одговорност на друго лице за малолетник: Согласно член 154 од овој Закон: (1) За штетата што на друг ќе му ја причини малолетник додека е под надзор на старател, училиште или друга установа, одговара старателот, училиштето, односно другата установа, освен ако докажат дека надзорот го вршеле на начинот на кој се обврзани или дека штетата

[11] Закон за облигационите односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/2013 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 215/2021)

би настанала и при грижливо вршење на надзорот. (2) Ако за штетата одговара и малолетникот, одговорноста е солидарна.

Посебна одговорност на родителите: Според член 155 од овој Закон: (1) Ако должноста за надзор над малолетно лице не е од родителите, туку од некое друго лице, оштетениот има право да бара надомест од родителите кога штетата настанала поради лошото воспитување на малолетникот, лошите примери или порочните навики што му ги дале родителите или ако и инаку штетата може да им се припише во вина на родителите. (2) Лицето врз кое во овој случај е должноста за надзор има право да бара од родителите да му го надоместат исплатениот износ ако тоа му исплатило надомест на оштетениот

Одговорност врз основа на справедливост: Според член 156 од законот: (1) Во случај на штета што ја причинило лице што за неа не е одговорно, а надоместот не може да се добие од лицето што било должно да води надзор над него, судот може, кога тоа го бара справедливоста, а особено со оглед на материјалната состојба на штетникот и оштетениот, да го осуди штетникот да ја надомести штетата, наполно или делумно. (2) Ако штетата ја причинил малолетник способен за расудување кој не е во состојба да ја надомести, судот може, кога тоа го бара справедливоста, а особено со оглед на материјалната состојба на родителите и на оштетениот, да ги обврзе родителите да ја надоместат штетата, наполно или делумно, иако не се виновни за неа.

ЗАКОН ЗА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

При подготовката на оваа анализа беше анализиран и Законот за средното образование[12], а беа разгледани и веб-страницата на Министерството за образование и наука: www.mon.gov.mk, како и веб-страницата на Бирото за развој на образованието: www.bro.gov.mk. Во Законот за средно образование се вградени неколку норми што се однесуваат на личните податоци единствено во контекст на потреба од нивна обработка за интегрирана база на податоци што ја води Министерството за образование и наука („Средното училиште собира, обработува, чува, испраќа и користи податоци содржани во збирките на податоци согласно со прописите за заштита на личните податоци, за потребите на интегрираната база на податоци што ја води Министерството“), како и во контекст на тоа дека овие податоци средното училиште ги добива од родителите/старателите на учениците.

Од разгледувањето на веб-страницата на Министерството за образование и наука: www.mon.gov.mk и веб-стра-

[12] Закон за средното образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/1995, 24/1996, 34/1996, 35/1997, 82/1999, 29/2002, 40/2003, 42/2003, 67/2004, 55/2005, 113/2005, 35/2006, 30/2007, 49/2007, 81/2008, 92/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012, 24/2013, 41/2014, 116/2014, 135/2014, 10/2015, 98/2015, 145/2015, 30/2016, 127/2016, 67/2017 и 64/2018 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 229/2020)

ницата на Бирото за развој на образованието: www.bro.gov.mk се утврди дека не се објавени податоци во однос на проекти и документи (на пример, прирачници, водичи, брошури, наставни програми и сл.), кои се однесуваат или на некој начин се поврзани со приватноста и ефективното остварување на правата на приватност на интернет и слободата на користење интернет кај средношколците, како и родово засновано онлајн-насилство меѓу учениците во средните училишта.

Дополнително, тука би можело да се наведе дека релативно рано уште во 1986 година, во Македонија е воведен предметот Информатика, додека првата посериозна компјутеризација на училиштата се спровела во 2002, кога Кина донирала 6.000 компјутери за училиштата.

Во месец октомври 2020 година, на повеќе веб-страници[13], беше објавено дека: секој седми ученик во Македонија не може да ја следи онлајн-наставата што почнала на 1 октомври (поради ситуацијата со ковид-19) зашто немал електронски уред – компјутер, таблет или паметен телефон. Вкупно 40.000 основци и средношколци, за разлика од своите соученици, требало да следат снимени предавања на еден од новите канали на Македонската радио-телевизија или да учат од печатените материјали што ќе им ги даваат наставниците.

13 https://makfax.com.mk/top/40-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D1%81/

https://www.novamakedonija.com.mk/makedonija/%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83/

ПРЕЗЕНТАЦИЈА НА ДОСТАВЕНИТЕ ИНФОРМАЦИИ ОД АЗЛП

До АЗЛП е доставено Барање за слободен пристап до информации, во однос на следните прашања:

- Колку барања од малолетници (преку нивни законски застапници) се поднесени до АЗЛП во текот на 2021 година, а кои се однесуваат на бришење лажни профили на социјални мрежи, заклучени профили или искористени фотографии од нивните профили?
- Дали АЗЛП има преземено некои активности во текот на 2020 и 2021 година, а кои се однесуваат на заштита на приватноста на социјалните мрежи на малолетни лица и средношколци?

Од страна на АЗЛП е добиен одговор дека:

- Вкупниот број претставки пристигнати во АЗЛП во периодот од 1.1.2021 до 31.10.2021 година е 488. Најголемиот дел од претставките се за злоупотреби на социјални мрежи и за усогласување со новите прописи за заштита на личните податоци, особено во однос на документацијата за техничките и организациските мерки за обе-

збедување безбедност на обработката на личните податоци соодветно на ризикот, потоа за определување овластено лице (офицер за заштита на личните податоци), за проценката на влијанието на заштитата на личните податоци итн. Преостанатиот дел на претставките се однесуваат на обработка на лични податоци преку системот за вршење на видеонадзор, информирање за правата на субјектот на лични податоци, директен маркетинг итн.

- Во однос на супервизиите, во периодот од 1.1.2021 до 31.10.2021 супервизорите во Агенцијата имаат спроведено 269 супервизии. Споредбено со извршените супервизии во 2020 година, во 2021 година и покрај континуираните предизвици од пандемијата со вирусот ковид-19, зголемен е бројот на спроведените надзори. Во овој период супервизорите, исто така, постапувале по 75 барања за утврдување повреда на правото на заштита на личните податоци. Поднесените барања се однесувале на: остварување права на субјектите на лични податоци (пристап до лични податоци, бришење лични податоци), видеонадзор, обработка на лични податоци на граѓани за цели на подигнување брзи кредити итн. Од барањата 1 (едно) се однесува на објавување фотографија на дете направена во градинка, искористена за маркетинг-цели од страна на фото-студио без согласност на родителите. Додека во 18 случаи Агенцијата има утврдено повреда на правото на заштита на личните податоци.
- По повод одбележувањето на 40-годишнината на Европскиот ден на заштита на личните податоци, на 28 јануари 2021 година, Агенцијата организирала презентација преку онлајн-платформа со цел информирање на граѓаните за нивните права во оваа област, со што би се овозможило поефикасно остварување на тие права. Во месец февруари објавен е и документ - Приватноста на децата и младите во светот на модерни технологии (интернет и социјални мрежи), што имплицира дека Агенцијата отпочнала со активности за приближување на предметната тема до младите и децата.

АНАЛИЗА НА СОСТОЈБАТА СО ПРАВОТО НА ПРИВАТНОСТ

До 4 средни училишта беше доставен Прашалник со следните прашања наменети за средношколците:

- Кои социјални мрежи ги користите?
- Колку време дневно поминувате на интернет?
- Дали користите Ваши вистински лични податоци кога креирате нов кориснички профил на социјална мрежа?
- Дали Ви се случило Ваши фотографии објавени на социјална мрежа да се искористат без Ваша дозвола?
- Дали Вие објавувате туѓи фотографии на социјални мрежи без да побарате дозвола?
- Дали некој Ве навредувал преку социјална мрежа?
- Дали сте биле жртва на онлајн-насилство базирано на родова основа? Опишете

- Дали познавате некој Ваш соученик/пријател, кој бил жртва на онлајн-насилство базирано на родова основа (навредуван преку социјални мрежи)? Опишете
- Дали некогаш сте купувале онлајн?
- Дали сте го користеле корисничкиот профил на Вашите родители при купување онлајн или сте креирале нов профил?
- Дали сте симнувале музика или сте играле игра на интернет за која било потребно да внесете Ваши лични податоци?
- Дали знаете каде да се обратите доколку Ви се случи нарушување на приватноста преку социјални мрежи и/или интернет? Каде?

Од страна на средношколците добиени се над 1000 одговорени прашалници. Од анализата на одговорите се констатира следното:

- Првично бројот на добиени одговори на прашалниците е солиден показател за интересот за предметната тема.
- Најголемиот дел од средношколците користат различни социјални мрежи, а само пет средношколци одговориле дека не користат ниту една социјална мрежа.
- Најголемиот дел од анкетираните средношколци поминуваат од два до пет часа дневно на интернет;
- Приближно две третини од анкетираните средношколци користат вистински лични податоци при креирањето нов кориснички профил.
- Најголемиот дел од анкетираните средношколци не објавуваат туѓи фотографии без да побараат дозвола, а на повеќе од 100 анкетирани средношколци им се случило да биде објавена нивна фотографија на социјална мрежа без да им биде побарана дозвола.

- На дел од анкетираните средношколци им се случило да бидат навредувани преку социјална мрежа, но им е непријатно да го опишат настанот.
- Мал дел од анкетираните средношколци одговориле дека во определени случаи добивале пораки за кои може да се смета дека целта има била родово базирано насилство.
- Најголемиот дел од анкетираните средношколци познаваат некој (соученик/пријател) кој бил жртва на онлајн-насилство базирано на родова основа, но не ја опишуваат конкретната ситуација (на пример, пишуваат: „многу е вулгарно за да опишам“), а дел сметаат дека: „сите од овие генерации некогаш биле предмет на родово базирано насилство онлајн“.
- Над 700 анкетирани средношколци купувале производи/услуги преку интернет, а помалку од половина од нив користеле веќе креиран профил, другите креирале нови кориснички профили.
- Најголемиот дел од анкетираните средношколци симнувале музика или играле игри на интернет каде било потребно да се внесат нивни лични податоци, а дел од нив ги внеле вистинските лични податоци за да ја добијат услугата.
- Мал дел од анкетираните средношколци знаат каде да се обратат доколку им се случи нарушување на приватноста преку интернет (некои од одговорите се: сајбер криминална полиција, полиција, нема закон за тоа...), а значителен дел навеле дека ќе се обратат до своите родители.

ЗАКЛУЧОЦИ

Во РСМ постои добра основа за заштита на приватноста и обработката на личните податоци имајќи го предвид фактот дека постојниот ЗЗЛП е усогласен со европското законодавство и дава акцент на заштитата при автоматизираната обработка на личните податоци и заштита на приватноста. ЗЗЛП посветува внимание на заштитата на личните податоци на деца при нудење услуги на информатичко општество, со акцент на валидноста на дадена согласност за обработка на лични податоци, информираност и транспарентност.

Една од задачите на АЗЛП предвидена со ЗЗЛП е промовирање на јавната свест и согледувањето на ризиците, правилата, заштитните мерки и правата во однос на обработката на личните податоци, а особено на активностите насочени кон децата. Во периодот од стапување во сила на новиот закон и негова примена, од добиените информации од АЗЛП, како и од веб-страницата www.dzlp.mk не можеа да се најдат информации по однос на проекти и преземени активности на АЗЛП за остварување на оваа задача насочени кон децата.

АЗЛП во текот на 2021 година, и покрај ситуацијата со вирусот на ковид-19, спровела голем број супервизии при што постапувала само по едно барање за утврдување повреди за заштита на личните податоци. Исто така, Агенцијата нема посебна евиденција по однос на бројот на поднесените барања од малолетници (преку нивни законски застапници) до АЗЛП во текот на 2021 година, а кои се однесуваат на бришење лажни профили на социјални мрежи, заклучени профили или искористени фотографии од нивните профили.

Понатаму, може да се заклучи дека во формалното образование на средношколците не се вклучени програми, содржини и теми за приватноста на интернет, заштитата на лични податоци и родово базирано насилство, што имплицира на фактот дека со неформалното образование потребно е да се вклучат активности, теми и содржини за конкретната тема.

Од анализата на одговорените прашалници од страна на учениците во средните училишта може да се заклучи дека иако средношколците голем дел од времето поминуваат на интернет, не знаат точно каде да се обратат доколку им се случи нарушување на приватноста преку социјални мрежи и/или интернет, како и дека генерално можат да препознаат родово базирано насилство на интернет.

ПРЕДИЗВИЦИ И ПРЕПОРАКИ

- Евидентна е потребата од дополнувања во наставната програма на средните училишта при што ќе се вклучат теми за ефективно остварување на правата на приватност на интернет и слободата на користење интернет кај средношколците, како и родово засновано онлајн-насилство меѓу учениците во средните училишта.
- Имајќи предвид дека во формалното образование не се вклучени теми за едуцирање на средношколците за остварувањето на правата на приватност на интернет и слободата на користење интернет кај средношколците, како и родово засновано онлајн-насилство меѓу учениците во средните училишта, се препорачува преку неформалното образование да се овозможи градење компетенции што ги оспособуваат во целост средношколците да ги истражуваат и користат многубројните можности што ги нуди интернетот, но во исто време да бидат способни да управуваат (да ги препознаат и да се справат) со предизвиците и ризиците на интернет. Воедно ова едуцирање мора да вклучи и содржини и информации за

правата и одговорностите при користењето интернет, особено во однос на заштита на своите лични податоци, но и почитување на приватноста на другите на интернет.

- Потребно е надлежните органи (АЗЛП, МОН, БРО) да соработуваат меѓу себе во однос на промовирање на јавната свест и согледувањето на ризиците, правилата, заштитните мерки и правата во однос на обработката на личните податоци, а особено на активностите насочени кон децата, но дотолку повеќе да соработуваат со невладините организации што реализираат проекти наменети за едукација и остварување на правата на приватност на децата и средношколците и родово базираното насилство.
- Потребно е едукација во однос на конкретната тема да се спроведува и на микрониво, односно секое средно училиште да дејствува едукативно, превентивно и ефективно. Средните училишта треба да овозможат едукација на средношколците за остварувањето на правата на приватност на интернет и слободата на користење интернет кај средношколците, едукација за препознавање и соодветно реагирање при родово засновано онлајн-насилство меѓу учениците во средните училишта, но и едукација за одговорностите при користењето на интернет.
- Средните училишта треба да обезбедат високо ниво на едукација на своите кадри (наставници, педагози, психолози...) во однос на предметната тема, кои ќе можат да ги насочат средношколците во остварувањето на своите права и одговорности на интернет.
- Потребно е да се осмисли начин за едуцирање на родителите за конкретната тема и партиципирање во едукацијата на средношколците во однос на остварувањето на нивните права и обврски при користењето на интернет.

- Неопходно е и воспоставување соодветни механизми во рамките на самото училиште за пријавување повреди на приватноста и правото на заштита на личните податоци и родово базирано насилство на интернет (на пример, определување наставник, педагог, психолог или офицер за заштита на личните податоци кај кои учениците ќе може да пријават или да се информираат за прекршување на правата на приватност на интернет и родово базирано насилство, кои понатаму зависно од конкретната ситуација ќе ги насочат кон соодветниот надзорен орган – на пример, да поднесат барање до АЗЛП).
- Покрај потребата од едукација на средношколците за предметната тема, потребно е охрабрување на средношколците за пријавување повреди на приватноста и родово базирано насилство на интернет. Неопходно е да се има предвид дека препорачаните активности треба да бидат насочени кон справување со суштинскиот предизвик: заштитата на приватноста и личните податоци да биде интегриран елемент во културата на однесување, а следствено на наведеното и дел од воспитно образовниот процес на средношколците.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Тони Јаневски, „Интернет технологии“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Република Македонија, Скопје, 2015

Закон за заштита на личните податоци, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/05, 103/08, 124/08, 124/10, 135/11, 43/14, 153/15, 99/16 и 64/18).

Закон за заштита на личните податоци, „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 42/20 и 294/21).

Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 97/2017 и 248/2018)

Закон за правда за децата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 148/2013 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 152/2019 и 275/2019)

Закон за заштита на децата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/2013, 12/2014, 44/2014, 144/2014, 10/2015, 25/2015, 150/2015, 192/2015, 27/2016, 163/2017, 21/2018 и 198/2018 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/2019, 146/2019, 275/2019, 311/2020 и 294/2021)

Закон за електронските комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 39/2014, 188/2014, 44/2015, 193/2015, 11/2018 и 21/2018 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 98/2019 и 153/2019

Закон за електронска трговија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 133/2007, 17/2011, 104/2015 и 192/2015 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 31/2020).

Закон за облигационите односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/2013 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 215/2021)

Закон за средното образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/1995, 24/1996, 34/1996, 35/1997, 82/1999, 29/2002, 40/2003, 42/2003, 67/2004, 55/2005, 113/2005, 35/2006, 30/2007, 49/2007, 81/2008, 92/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012, 24/2013, 41/2014, 116/2014, 135/2014, 10/2015, 98/2015, 145/2015, 30/2016, 127/2016, 67/2017 и 64/2018 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 229/2020)

https://makfax.com.mk/top/40-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D1%81/

https://www.novamakedonija.com.mk/makedonija/%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83/

www.dzlp.mk

ANALYSIS

PRIVACY AND PROTECTION OF PERSONAL DATA OF YOUNG PEOPLE IN THE DIGITAL ERA

NATIONAL LEGAL FRAMEWORK AND EXPERIENCE

Skopje
2022

ANALYSIS

PRIVACY AND PROTECTION OF PERSONAL DATA OF YOUNG PEOPLE IN THE DIGITAL ERA

NATIONAL LEGAL FRAMEWORK AND EXPERIENCE

Skopje
2022

Skopje, 2022
Privacy and protection of personal data of young people in a digital era – national legal framework and experience - analysis

Publisher:
Macedonian Young Lawyers Association (MYLA)
Donbas St. 14/1-6 1000 Skopje
www.myla.org.mk | contact@myla.org.mk
тел. 02/ 3220 870
Author:
Manuela Stanoeska
Editors
Arben Gudaci
Maja Atanasova
Martina Drangovska Martinova
Language Editor:
Eleonora Popetrevska
Design:
Кома дооел Скопје
Place of issue:
Skopje

МЕСТО ЗА ЦИП

The statements and analysis expressed in this report are solely those of the authors and have not been approved by the House of Delegates or the Board of Governors of the American Bar Association, nor the American Bar Association Rule of Law Initiative, nor present the position or policy of the American Bar Association/ ABA Rule of Law Initiative. Furthermore, nothing in this report is to be considered rendering legal advice for specific cases. The contents are the responsibility of the Macedonian Young Lawyers Association and do not necessarily reflect the views of the donor or the ABA/ ABA ROLI.

CONTENTS

LIST OF ABBREVIATIONS | 5
INTRODUCTION | 6
METHODOLOGY | 10
STRUCTURE | 12
THE CONSTITUTION OF THE RNM ON PROTECTION OF PERSONAL DATA AND PRIVACY | 14
PERSONAL DATA PROTECTION LAW AS THE BASIC LAW | 16
Consent as ground for processing personal datA | 20
Right to personal data of the subjects | 22
Personal Data Protection Agency as a supervisory body | 23
Right to submit a request to the PDPA | 24
Right to effective judicial protection against the decisions of the PDPA and the right to effective judicial protection against a controller or processor | 25
Right to redress and liability | 26
CRIMINAL CODE OF THE RNM | 28
LAW ON JUSTICE FOR CHILDREN | 30
LAW ON PROTECTION OF CHILDREN | 31
LAW ON ELECTRONIC COMMUNICATIONS | 32
LAW ON ELECTRONIC TRADE | 34
LAW ON OBLIGATIONS | 36
LAW ON SECONDARY EDUCATION | 38
PRESENTATION OF DATA RECEIVED BY PDPA | 40
STATE OF AFFAIRS WITH THE RIGHT TO PRIVACY | 42
Conclusions | 45
Challenges and recommendations | 47
Bibliography | 50

LIST OF ABBREVIATIONS

RNM	Republic of North Macedonia
MYLA	Macedonian Young Lawyer Association
PDPA	Personal Data Protection Agency
MES	Ministry for Education and Science
BDE	Bureau for Development of Education
PDPL	Personal Data Protection Law
CC	Criminal Code
LJC	Law on Justice for Children
LCP	Law on Child Protection
LEC	Law on Electronic Communications
LET	Law on Electronic Trade
LO	Law on Obligations
LSE	Law on Secondary Education

INTRO-DUC-TION

The last two years proved that online instead of office work is possible... that we can learn online instead of learning in the classroom. Evan our social life, conversations, hanging together, exchanging opinions shifted online. Does the number of friends on the social networks correspond with the number of friends in real life and is our reality becoming more and more virtual?

Older generations are trying to follow the new online communication trends (in order to talk to each other and "see" their children, nephews and nieces on Viber or Facebook). Middle-aged people struggle with new digital world (working, hanging out, and purchasing online...), but the new generations (youth, secondary school students) live the digital reality (learning, hanging out, communicating, "gaming", liking each other with emoticons and stickers, getting to know each other, meeting in "chat rooms", arguing, feeling offended, discrediting themselves... online).

The Internet[1] is a network of interrelated networks using Internet Protocol (IP) for inter-network connection and

[1] Toni Janevski, "Internet Technologies", University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje, Republic of Macedonia, Skopje, 2015

exchange of information (irrespective of the type) between specific networks and their beneficiaries. The different services available (telephone, TV, computers, data and picture transmission, audio and video messages etc.) are clustered on the Internet as a unique platform for all services through a single global network.

Do the same rules apply on Internet as in real life? Does a slap bring about more pain than a written insult on social media seen by "everyone"?

If in reality there is someone who will scold us for improper behaviour (parents, teachers, relatives...). Can someone rebuke our behaviour in the virtual digital world (on social networks, on Internet...)? Do we have the courage to admit or recognize the mistake, to acknowledge that we were hurt, insulted, discriminated against in that virtual digital world? Is there anyone whom and where we can admit at all, and have we not offended, ridiculed, discriminated against someone else ourselves?

Should we respond, and what are the ramifications of such behaviour on the Internet? Who can protect us in a digital world?

The new virtual reality brought about many opportunities and benefits, but also new challenges and risks. Regardless of how different the new contemporary virtual world is, however, the old well-known maxima still applies: "Nothing is free in the world". Services, products, profiles, subscriptions, films, books, music on Internet etc. are paid in Denars, Euros, Dollars, bitcoins and/or our personal data.

Do we not contribute ourselves to the increased possibility of invading our privacy by lavishly publishing our personal data on the social networks, platforms, Internet channels...? Does privacy have a price?

Part of our privacy diminishes by revealing every personal detail on the Internet. The control over what and how much about ourselves we want to reveal on the Internet must remain in the hands of the individual because the right to personal data protection and privacy of the individual is one of the pillars of a democratic society.

Does the current national legislation provide basis for answering these open questions? Are there any grounds for responding to the new challenges, encountering risks on the Internet and are there any protection instruments?

Exactly these dilemmas make relevant laws subject of this analysis - in which way the current national legislation treat or should treat privacy and the effective enjoyment of privacy rights on Internet, including the freedom to use Internet by secondary school students as the most affected category of individuals as well as the gender-based online violence between secondary school students.

METH-ODOL-OGY

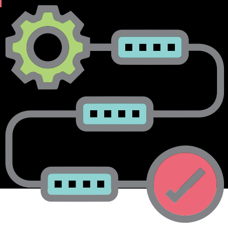

The analysis was developed on the basis of methodological and empirical research. For collecting data relevant for the analysis, basic cognition methods were applied, especially: analysis, synthesis, induction, classification, specialization and generalization.

The author of the analysis is a legal expert with years-long experience in the field of personal data protection. The research methods applied in the development of this analysis were the following:

- Analysis of the national legislation related to personal data protection and privacy, analysis of legislation pertaining to protection of children and secondary education, as well as analysis of the legislation in terms of misdemeanor and criminal liability for violation of privacy rights and/or gender-based violence online.

- Thematic questionnaires were distributed to four secondary schools whereas the key findings leading to the identification of the existing problems, challenges and risks in the protection of privacy of secondary school students on the Internet, including gender-based violence among secondary school students, were taken into consideration.
- For the purpose of this analysis, data was collected by applying the instrument for free access to public information from the Personal Data Protection Agency (PDPA), as the sole competent body supervising the implementation of activities undertaken in personal data processing on the territory of the RNM, including the protection of basic rights and freedoms of natural persons and the processing of their personal data. The responses of the Agency are elaborated in this analysis.
- In the development of this analysis, the contents published on the websites of relevant public bodies were also considered those being: PDPA - www.dzlp.mk, Ministry of Education and Science (MES) - www.mon.gov.mk and the Bureau for Development of Education (BDE) - www.bro.gov.mk.

The purpose of this analysis is to acquire better understanding of the current state of affairs in terms of effective exercise of the right to privacy of secondary school students on the Internet, including gender-based violence online among secondary school students leading to the identification of shortcomings, challenges and risks in accomplishing those rights.

STRUC-TURE

This analysis includes the following national legislation:

- Personal Data Protection Law (PDPL);
- Criminal Code (CC);
- Law on Justice for Children (LJP);
- Law on Child Protection (LCP);
- Law on Electronic Communications (LEC);
- Law on Electronic Trade (LET);
- Law on Obligations(LO) and
- Law on Secondary Education (LSE).

The analyzed laws, both directly or indirectly, are related to the right of privacy on the Internet and the freedom of secondary school students to use the Internet, including gender-based violence online among secondary school students.

In addition, relevant provisions of the Constitution of the RNM will be analyzed, especially those pertaining to the basic freedoms and rights of the citizens, with a focus on the Personal Data Protection

Law as the most relevant legal act on the specific subject. The data received by applying the instrument for free access to public information from the PDPA will also be included.

The analysis will elaborate on the findings derived from the questionnaires answered by more than 900 secondary school students, including the information received from the Supervisory Board related to the submitted requests for determining violations of the right to personal data protection of children, violations of personal data protection of children on social networks and determined offenses in these cases. Finally, the analysis will result with conclusions and recommendations.

In this respect, we stress the fact that the RNM adopted the following: Law on Ratification of the Additional Protocol to the Convention on Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, related to supervisory bodies and cross-border transmission of personal data, Law on Ratification of the Convention for Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (in 2005), in 2002 the European Convention on the Exercise of Children's Rights was adopted within the framework of the Council of Europe in Strasbourg on 25th January 1996, the Additional Protocol to the Convention on Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data was ratified, related to supervisory bodies and cross-border transmission of data adopted by the Council of Europe in Strasbourg 8th November 2001, as well as the Law on Ratification of the Protocol for Amending the Convention on Protection of Persons with regard to Automatic Processing of Personal Data (adopted in Strasbourg 10th October 2018 and signed by the RNM 5th December 2019).

THE CONSTITUTION OF THE RNM ON PROTECTION OF PERSONAL DATA AND PRIVACY

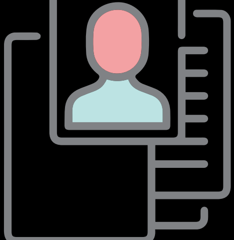

Part II "Basic Freedoms and Rights of the Individual and Citizen (Civil and political freedoms and rights), Article 9 determines:

> "Citizens of the Republic of Macedonia are equal in their freedoms and rights, regardless of sex, race, colour of skin, national and social origin, political and religious beliefs, property and social status.
>
> All citizens are equal before the Constitution and law".

Further, Article 18 of the Constitution guarantees the protection of personal data:

> "The security and confidentiality of personal information are guaranteed.
>
> Citizens are guaranteed the protection from any violation of their personal integrity deriving from the registration of personal information through data processing".

In addition, Article 25 of the Constitution protects the privacy of the individual:

> "Each citizen is guaranteed the respect and protection of the privacy of his/her personal and family life and his/her dignity and repute."

In other words, these provisions of the Constitution guarantee the security and confidentiality of personal data. Citizens are protected from violations of their personal integrity as a result of the registration of the information received from data processing. Every citizen is guaranteed respect and protection of the privacy of his/her personal and family life, dignity and reputation.

PERSONAL DATA PROTECTION LAW AS THE BASIC LAW

The Personal Data Protection Law was adopted 2005[2] and it "accomplished" its role at the time applied. It practically laid down the pillars of personal data protection in the RN Macedonia. 27th April 2016, the European Parliament and the Council of the European Union adopted Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the movement of such data, thereby repealing Directive 95/46/EC (Directive 95/46/EC was the act transposed within the Personal Data Protection Law in 2005). With the adoption of the new regulation (known as GDRP - General Data Protection Regulation), a reform process was initiated in the area of personal data protection providing for a 2-year transitional period. The implementation of the Regulation in the European Union started 25th May 2018. In the RN Macedonia, this Regulation was appropriately approximated within the new Personal Data Protection Law[3] that went into effect 24th February 2020.

2 Personal Data Protection Law, "Official Gazette of the Republic of Macedonia" No.: 7/05, 103/08, 124/08, 124/10, 135/11, 43/14, 153/15, 99/16 and 64/18).

3 Personal Data Protection Law, "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No.: 42/20 and 294/21).

If we ask ourselves why was it necessary to adopt a new personal data protection regulation on EU level, two main reasons come to mind. The first one is the galloping technological development stride including scientific technological solutions, while the regulation of the previous directive was lagging behind in terms of resolving technical and organizational measures for securing confidentiality and protection of personal data during data processing, and the second main reason is the growing wave of automatic data-processing. Personal data is processed automatically nowadays, and paper (manual) administration is slowly but surely going into history. Therefore, the previous directive was insufficient in terms of principles guaranteeing the security of personal data adequate to the processing risk bearing in mind the new digital era.

The Personal Data Protection Law regulates the protection of personal data and the right to privacy with regard to personal data processing, especially the principles related to personal data processing, the rights

of the personal data holder, the position of the controller and processor, the transmission of personal data in other countries, establishment, status and competencies of the Personal Data Protection Agency, special processing operations of personal data, legal recourse and liability in processing personal data, supervision of personal data protection as well as misdemeanor and misdemeanor procedure in the area concerned. This law is applied to fully or partially automatic personal data processing and other kind of processing of personal data which are part of an existing personal data collection or are intended to be part of a personal data collection.

The Personal Data Protection Law regulates the protection of personal data and the right to privacy

Every natural person is guaranteed personal data protection without discrimination based on his/her nationality, race, skin colour, creed, ethnic background, gender, language, political or other beliefs, wealth, birth origin, education, social origin, citizenship, place and type of residence or any other personal features.

The Personal Data Protection Law defines the terminology used and some of the terms listed below have the following meaning:

"Personal data" is any information pertaining to an identified or identifiable natural person (personal data entity), the identifiable entity being an entity whose identity can be determined - directly or indirectly - especially on the basis of an identifier such as name and surname, personal identification number of the citizen, data on the location, identifier on the Internet or on the basis of one or more features specific for his/her physical, physiological, genetic, mental, economic, cultural or social identity of that particular natural person;

"Personal data processing" is every operation or sum of operations performed on personal data or a group of personal data, automatically or otherwise such as: collecting, recording, organizing,

structuring, storing, adjusting or altering, withdrawing, consulting, accessing, using, revealing through transmission, publishing or making them otherwise available, aligning or combining, restricting, deleting or destroying.

PDPL envisages all personal data processing to be in compliance with the basic principles of legality, fairness and transparency, restricted goals, minimum quantity of data, accuracy, restricted storage deadlines and integrity and confidentiality.

In addition, the law regulates which processing could be considered legal i.e., personal data processing is legal only if one of the following requirements are fulfilled to a specific degree:

- the personal data subject agreed to have his/her personal data processed for one or more specific purposes;
- processing is necessary for implementing an agreement where the personal data subject is a contractual party or for undertaking activities upon the request of the personal data subject prior to his/her becoming party to the agreement;
- processing is necessary for fulfilling legal obligations of the controller;
- processing is required for the protection of essential interests of the personal data subject or some other natural person;
- processing is required for undertaking public interest duties or in the course of executing public authority of the controller determined by law;
- processing is required for the purpose of legitimate interests of the controller or a third party, provided those interests do not exceed basic rights and freedoms of the personal data subject demanding personal data protection, especially when the personal data subject is a child.

CONSENT AS GROUND FOR PROCESSING PERSONAL DATA

When processing is undertaken on the basis of consent, the controller is obliged to demonstrate that the personal data subject gave his/her consent for personal data processing. If the consent of the personal data subject is provided in the form of a written statement referring to other issues as well, the consent request must be presented in a manner that clearly distinguishes other issues, in a comprehensive and easily available form, applying clear and simple components. Every part of such a statement violating the provisions of this law is not compulsory.

The personal data subject is entitled to withdraw his/her consent at any time. The withdrawal does not affect the legality of processing based on provided consent prior to the withdrawal. Before securing the consent, the personal data subject is appropriately informed, and the withdrawal of the consent must be equally simple as obtaining it. When estimating whether the consent was voluntarily given, as much as possible, consideration will be given, inter alia, to whether the execution of the agreement pertaining to a specific service is conditioned by obtaining consent for personal data processing which is not required for implementing the agreement.

In principal, personal data processing through social networks, video-gaming, using and downloading applications, watching films and music is based on certain consent provided by the beneficiary (personal data subject). Hence, when using specific Internet services, we voluntarily leave our personal data, for example we create profiles and publish photographs and videos on the social networks.

One must stress the fact that we “feed” applications used to follow wellness, fitness and health data for portable devices with special categories of personal data (ex. health status data).

As far as consent is concerned, one should emphasis that the consent provided by a child in terms of information society services is a novelty. Namely, for everything else, as a goal that entails personal data processing of children, the processing is legal only if a consent was provided or authorized by a legal representative of the child concerned. In case of information society related services however, the personal data processing is legal provided the child is at least 14 years old. The new Personal Data Protection Law provides for conditions applicable to the consent of the child pertaining to information society services. In case when the personal data subject gives his/her consent for personal data processing for one or more specific purposes, related to the direct offer of information society services to children, personal data processing is legal only if the child is at least 14 years old. If the child is less than 14 years old, the processing is legal only if a consent has been obtained from the legal representative of the child. In such cases, the controller is obliged to invest reasonable efforts to verify the consent proving that it was provided by a legal representative of the child considering the available technology.

The Personal Data Protection Law provides for a fine of 2% of the total annual income of the controller or the legal person-processor (expressed in an absolute amount) realized in the business year prior to the year when the offense was committed, or from the total income realized for a shorter period of time in the year prior to offense provided the legal person started business that particular year, to be imposed for an offense to a legal person if: conditions are not secured to verify that the consent was given by a legal representative of the child regarding the information society services.

Conditions are not secured to verify that the consent was given by a legal representative of the child regarding the information society services.

RIGHT TO PERSONAL DATA OF THE SUBJECTS

Related to “leaving” personal data on the Internet, the PDPL secures the personal data rights of the subjects:

- Transparency implying: transparent information, communication and manner in exercising the right to personal data of the subject;
- Information and access to personal data related to:
  - information submitted in the course of collecting personal data from the personal data subject,
  - information submitted when personal data is not received from the personal data subject,
  - right to access the personal data subject;
- Correction and deletion including:
  - right to retraction,
  - right to deletion (“right to be forgotten”),
  - right to restricted processing,
  - obligation to notify in case of retraction or deletion of personal data or restricted processing and
  - right to data portability;
- Right to appeal and automatic making of individual decisions:
  - right to appeal,
  - automatic making individual decisions, including profiling.

For example, when creating an user profile on a website for downloading films, transparency is accomplished by publishing the Privacy Policy on the website itself, which should reveal data on the owner of the

website, whether the data submitted in the course of registration is used for other purposes, is that data shared with other websites, and how to deactivate the profile and request deletion of the submitted data.

One of the six grounds on which a request can be submitted for exercising the right to deletion ("right to be forgotten") is if personal data was collected related to an offer for information society service, in case when the personal data subject gave his/her consent when he/she was less than 14 years old (or if the consent was given or permitted by the legal representative of the child) for processing personal data for one or more specific goals, and related to the direct information society service offered to children. According to this ground, the personal data subject may demand from the provider/browser to delete one or more results if personal data related to the information society offer to the child was collected. For example, one can require deletion of his/her personal data submitted by a child for the purpose of downloading or joining some online game.

PERSONAL DATA PROTECTION AGENCY AS A SUPERVISORY BODY

In 2005, with the adoption of the PDPL for supervising the legality of the undertaken activities in the course of personal data processing and protection, the Personal Data Protection Directorate was established as a legal person and independent and autonomous public body.

The new PDPL dated 2020 transformed the Personal Data Protection Directorate into a Personal Data Protection Agency (PDPA) as an independent and autonomous public body competent for supervising the legality of undertaken activities in the course of personal data

processing on the territory of the RNM, including the protection of basic rights and freedoms of natural persons with regard to personal data processing. PDPA has a supervisory, advisory and corrective competences.

Supervision of personal data protection, with regard to this law, is systemic and independent control of legality of undertaken activities in the course of personal data processing and protection in the implementation of the PDPL and the regulations stemming therein, especially related to researching, checking, providing directions and prevention of controllers and processors. The Agency performs supervision through personal data protection supervisors.

Apart from the authority and competences of the PDPA, the law regulates the duties to be implemented. One of the legally determined duties of the Agency is to "promote public awareness and identify the risks, rules, protective measures and rights with regard to personal data processing, especially activities directed towards children".

RIGHT TO SUBMIT A REQUEST TO THE PDPA

Every personal data subject is entitled to submit a request to the PDPA if he/she deems that the act of processing his/her personal data violates the provisions of the PDPL notwithstanding any other administrative or judicial remedies for legal protection. The Agency informs the person filing the request about the course of the procedure, including the opportunity of judicial protection. The PDPA facilitates the submission of the request by means of measures such as: request form that can be filled in electronically in compliance with the law, without excluding other communication tools. PDPA will decide whether the personal data of the requester will be revealed during the procedure to the interested party and the witness. The PDPA implements supervision for the request submitted.

There is a possibility for submitting a web-form request, and the form for filing a request to the PDPA[4] is also published. In addition, the website has the form for "Requesting the deletion of a fake profile created in your name"[5].

4 www.dzlp.mk

5 https://dzlp.mk/sites/default/files/u4/baranje_socijalni_mrezi_2.pdf

RIGHT TO EFFECTIVE JUDICIAL PROTECTION AGAINST THE DECISIONS OF THE PDPA AND THE RIGHT TO EFFECTIVE JUDICIAL PROTECTION AGAINST A CONTROLLER OR PROCESSOR

Every natural or legal person is entitled to effective judicial protection against a legally binding decision of the PDPA pertaining to him/her notwithstanding any other administrative or outside-of-court legal protection means.

Every personal data subject is entitled to effective judicial protection if the PDPA does not inform the personal data subject within three months of the submitted request about the outcome of the procedure (in case he/she deems that the provisions of the law were violated regarding his/her personal data).

Notwithstanding any other available administrative or out-of-court legal protection, including the right to submit a request to the PDPA (in case he/she deems that the processing of his/her personal data is a violation of the provisions of this law), every personal data subject is entitled to effective judicial protection when deemed that his/her rights determined by law were violated as a result of personal data processing contrary to this law.

The personal data subject exercises the right to judicial protection by initiating a lawsuit in the competent court in accordance with the law.

RIGHT TO REDRESS AND LIABILITY

Every person who suffered material or non-material damage as a result of the PDPL has the right to indemnity from the controller or processor for the damaged inflicted.

Every controller involved in personal data processing is responsible for the damage caused by the processing that violated the provisions of the law. The processor is liable for the damage inflicted by the processing act only if he/she does not respect the obligations of the PDPL, especially addressing the processors or when he/she acted outside or opposed to the legal guidelines of a controller.

The procedure for exercising the right to redress takes place in the competent court according to the law.

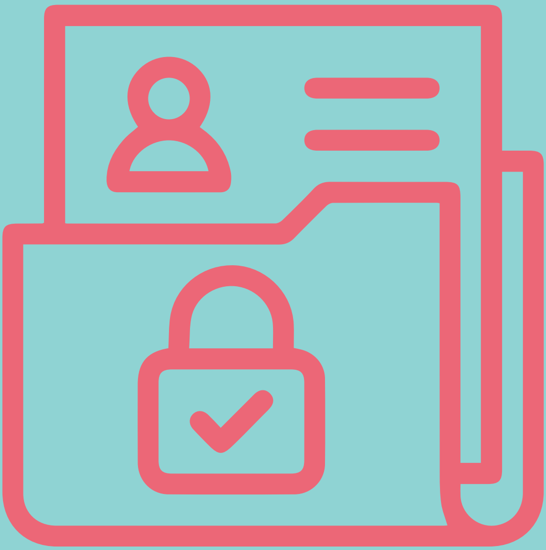

CRITICAL CODE OF THE RNM

The Criminal Code[6] is not applied for a child who was not fourteen years old at the time of committing the criminal act. For minors and younger adults committing criminal acts provided for in the law or ratified international agreements in compliance with the Constitution of the RNM, the provisions of the CC are applied, if not foreseen otherwise by law.

[6] Criminal Code ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No.: 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 97/2017 и 248/2018).

According to the terminology of the CC, the meaning of the phrase "victim of criminal action" implies every person who has suffered damage, including physical or mental pain, emotional suffering, material loss or other kind of injury or having his/her basic freedoms and rights threatened as a consequence of the committed criminal act. The phrase **"child as a victim of criminal act"** implies a minor person less than 18 years old.

"Violence against a child", according to the Criminal Code, inter alia, implies: psychological violence, **violence through the Internet,** peer violence as well as stalking and following the child.

The Criminal Code regulates the criminal action: **"Violence against a child"** - He/she who will perform physical, psychological or other type of violence against a child, shall be sanctioned with a fine or imprisonment of six months to three years".

The part covering criminal actions against human freedoms and rights of the citizen, the criminal act **"Abuse of personal data"** is regulated: He/she, opposed to the conditions determined by law, without the consent of the citizen, collects, processes or uses his/her personal data will be fined or imprisoned up to one year.

In compliance with Paragraph 1, a penalty will be imposed to the person accessing a computer information system of personal data with the intention of using the data for oneself or for some other person to benefit from it or to inflict some kind of damage to another person".

Regarding discrimination on whatever ground, the Criminal Code defines the criminal act "Racial and other discrimination" as - "Whoever based on the difference in sex, race, skin color, class, membership in a marginalized, ethnic background, language, nationality, social background, religious belief, other types of beliefs, education, political affiliation, personal or social condition, mental or physical disability, age, family or marital status, property status, health condition or any other ground foreseen by law or ratified international agreement, violates the basic human rights and freedoms acknowledged by the international community, shall be sentenced to imprisonment of six months to five years".

LAW ON JUSTICE FOR CHILDREN

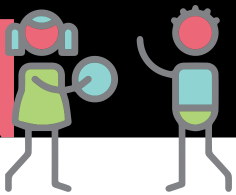

The Law on Justice for Children[7] regulates actions with children at risk and children perpetrators of acts foreseen as crime or misdemeanor by law, determining the conditions for use of assistance measures, care and protection, educational and alternative sanctioning of children and younger adults, the position, role and competence of bodies participating in actions with children and enforcement of educational and alternative measures and punishment.

[7] Law on Justice for Children ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 148/2013 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. 152/2019 and 275/2019)

This law regulates the measures for protection of children victims of acts which are foreseen as crime by law and children witnesses, and measures for prevention of child offending.

The Law and its implementation aim at achieving priority interest and protection of children from crime, violence and all other forms of endangering their freedoms and rights and their proper development, protection of children perpetrators of acts which by law are prescribed as crime and misdemeanor and from recurrent offenses, their socialization, education and upbringing, assistance and care for children and protection of their freedoms and rights guaranteed by the Constitution of the Republic of North Macedonia, the Convention of the Rights of the Child and other international agreements applying to children and ratified in compliance with the Constitution of the Republic of North Macedonia, in procedures in courts and other bodies.

LAW ON PROTECTION OF CHILDREN

The Law on Protection of Children[8] regulates the system and organization for protection of children. Children protection is an organized action based on children's rights, as well as parents' rights and obligations for family-planning as well as the State and local self-government units for adopting a humane population policy. Protection of children is achieved by providing conditions and level of living standard adequate to the physical, mental, emotional, moral and social development of the children. The protection of children, under this law, is achieved by the provision of specific rights, means and forms of child protection. The application of these legal provisions implies principles of protection of the right to life and development of the child, protection of the child's best interest, providing minimum standard for each child under equal conditions, exclusion of any form of discrimination, respecting the child's right to freedom and safety of personality, their own opinion and free expression, association and education, conditions for healthy life and exercising other social rights and liberties of the child.

8 Law on Electronic Communications ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 39/2014, 188/2014, 44/2015, 193/2015, 11/2018 and 21/2018 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. 98/2019 and 153/2019

LAW ON ELECTRONIC COMMUNICATIONS

The Law on Electronic Communications[9], inter alia, defines the following expressions: "Information society services": paid services are provided from a distance via electronic means upon personal request of the receiving party.

"From distance" means that the service is provided without simultaneous presence of both parties.

"Via electronic means" implies that the service is sent from the starting/source point and received at the final destination via electronic processing equipment (including digital compression) and data storage, and is fully sent, transferred and received via cable, radio waves, optics or other electromagnetic means.

"Upon personal request of the receiving party" implies that services are provided upon personal request via data transfer.) This law also regulates actions in case of "Unsolicited communications" (Article 174): (1) The use of automated calling and communication systems for making calls to

[9] Law on Electronic Trade ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 133/2007, 17/2011, 104/2015 and 192/2015 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. "Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 31/2020)

subscriber telephone numbers without human intervention (automated machines for calls, SMS, MMS), such as facsimile machines or electronic mail, for the purposes of direct marketing, may only be allowed if the subscribers have given consent thereto. (2) Natural and legal persons may use electronic contact data for e-mail obtained by consumers of their products or services, for direct marketing and sale only of their similar products and services provided they have given to those consumers a clear and unambiguous opportunity to object in a simple manner and free of charge to such use of the electronic contact data when said data are being obtained and when each message is received, in cases the consumer have not refused in advance the use of its electronic contact data. (3) Unsolicited communications for the purpose of direct marketing differing from those stated in paragraphs (1) and (2) of this Article (for instance, voice telephone calls), shall be permitted only when the subscribers or users have provided consent thereof and shall be free of charge. 4) Sending e-mails for direct marketing or for encouraging visits of specific websites by concealing the sender's identity on whose behalf the communication has been made, and without valid address where the communication recipient may send a request for termination of such communication is hereby prohibited.

Article 26-a of the Law on Electronic Communications foresees the establishment of a special organizational unit within the Electronic Communication Agency – National Computer Incidents Response Centre (MKD-CIRT), representing the official national contact and coordination point for dealing with security incidents with networks and information systems that will identify and respond to security incidents and risks (website www.mkd-cirt.mk).

LAW ON ELECTRONIC TRADE

This Law[10] regulates information society services related to electronic trade, responsibilities of information society service providers, commercial communication and rules applicable for signing contracts in electronic form.

The Law on Electronic Trade regulates the information that needs to be provided in commercial communication: "(1) The information society service provider shall be obliged to make at least the following information easily, directly and permanently accessible to the recipient of services and to competent state bodies of the Republic of Macedonia: name i.e. company of the service-provider, legal person seat, service-provider or address if a natural person is concerned, service-provider data based on which the recipient of the service can directly and efficiently contact him/her, including electronic address, trade register where the service-provider is recorded and its registration number or equivalent means

[10] Law on Electronic Trade ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 133/2007, 17/2011, 104/2015 and 192/2015 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. "Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 31/2020)

of identification in the Register, when the service-provider is recorded in the Trade or other adequate Register; competent body data, if the service-provider requires a license or other type of approval and tax number if the service-provider is a VAT taxpayer. (2) In addition to the information from paragraph (1) of this Article, the information society service-provider performing a regulated profession shall be obliged to make the following information also available: data on the institution where the service-provider is registered; professional title and the country where the title was obtained and referral to professional rules in the country where the activity is performed and how to access them."

These provisions of the Law on Electronic Trade correspond with the transparency principle determined by the Personal Data Protection Law, especially with regard to information on identity of the controller in cases where sales via website is performed.

In addition, the law incorporates provisions which refer to commercial communications (Article 8) and unsolicited commercial communication (Article 9).

LAW ON OBLIGATIONS

The Law on Obligations[11] regulates the following: “The willingness to sign a contract may be expressed in words, usual signs or other behavior from which its existence, content and identity of the person giving the statement can be concluded with certainty. The willingness to sign a contract can be expressed also by means of various communication means (telephone, fax, **internet connection** etc.). (3) The willingness statement must be produced freely and seriously.

The Law on Obligations also regulates liabilities in cases of damage caused by a child.

Other person’s responsibility for over a minor person: According to Article 154 of this Law**:** (1) Where damage has been caused by a minor while under the supervision of a guardian, school or other institution, the guardian, school or the other institution shall be held liable, unless they provide evidence for the correct supervision they were obliged to conduct or that the damage would have been caused

[11] Law on Obligations (“Official Gazette of the Republic of Macedonia” No. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 and 123/2013 and “Official Gazette of the Republic of North Macedonia” No. 215/2021)

even with careful supervision. (2) Where the minor is liable for the damage as well, the liability shall be joint.

Special parental responsibility: According to Article 155 of this Law: (1) Where the duty to supervise a minor is not with the parents, but with some other person, the damaged party shall be entitled to request compensation from the parents if the damage was caused due to poor parental guidance, bad examples or vicious habits given by the parents, or if the parents can otherwise be liable for damage. (2) In such a case, where the third person responsible for supervising the minor pays compensation to the damaged party, the guardian shall be entitled to request reimbursement for the compensation from the parents.

Liability on grounds of fairness: According to Article 156 of the Law: (1) Where damage is caused by a person not liable for it, and compensation cannot be obtained from the person responsible to supervise the damaging person, the court, taking into consideration the financial state of the damaged and the damaging party, may when the principle of fairness indicates so, decide on partial or full compensation by the damaging party. (2) Where damage is caused by a minor capable of making judgement, but unable to pay compensation, the court, especially taking into consideration the financial state of the parents and the damaged party, may, when the principle of fairness indicates so, decide on full or partial compensation by the parents regardless of the fact that they are not being at fault.

LAW ON SECONDARY EDUCATION

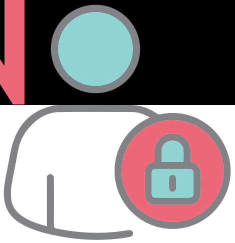

The Law on Secondary Education[12] was analyzed, and the websites of the Ministry of Education and science www.mon.gov.mk, and of the Bureau for Development of Education www.bro.gov.mk were reviewed in the development of this analysis. The Law on Secondary Education incorporates several norms which refer to personal data only in context of the need for processing the data for integrated databases of the Ministry of Education and Science ("The secondary school collects, processes, stores, sends and uses data contained in the collective data in line with the regulations for personal data protection, for the needs of the integrated database of the Ministry"), and in context that the secondary school receives these data from the parents/guardians of the students.

Having reviewed the websites of the Ministry of Education and Science www.mon.gov.mk and of the Bureau for Development of Education www.bro.gov.mk, it became

12 3 Law on Secondary Education ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 44/1995, 24/1996, 34/1996, 35/1997, 82/1999, 29/2002, 40/2003, 42/2003, 67/2004, 55/2005, 113/2005, 35/2006, 30/2007, 49/2007, 81/2008, 92/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012, 24/2013, 41/2014, 116/2014, 135/2014, 10/2015, 98/2015, 145/2015, 30/2016, 127/2016, 67/2017 and 64/2018 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. 229/2020)

obvious that no data was published on projects and documents (for example, manuals, guides, brochures, curricula etc.) related or pertaining in some way to privacy and effective use of the right to privacy on the Internet and the freedom to use the Internet of high school students, as well as gender-based online violence among high school students.

Furthermore, it should be emphasized that in Macedonia, the subject Information Technology was introduced relatively early - in 1986 - and that the first more serious computerization of schools took place in 2002 when China donated 6,000 computers for the schools.

In October 2020, several websites[13] published that every seventh student in Macedonia could not participate in the online teaching process that started 1st October (due to Covid 19 situation), because they did not have electronic device – computer, tablet or smartphone. A total of 40,000 primary and secondary school students had to follow recorded lectures on one of the new channels of the Macedonian Radio-Television or to study from printed material provided by the teachers.

[13] https://makfax.com.mk/top/40-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D1%81/

https://www.novamakedonija.com.mk/makedonija/%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83/

PRESENTATION OF DATA RECEIVED BY PDPA

A request for free access to information was filed to the PDPA regarding the following issues:

- How many requests have been filed to the PDPA by minors (via their legal representatives) in 2021 related to deleting fake social network profiles, locked profiles or photographs used from their profiles?
- Did PDPA undertake any activities in 2020 and 2021 which refer to privacy protection of minors and secondary school students on social networks?

The following is the answer received by PDPA:

- A total of 488 submissions were filed to PDPA in the period from 01.01.2021 until 31.10.2021. Most of complaints refer to social network abuse and harmonization with the new personal data protection regulation, especially regarding the documentation of technical and organizational measures for providing personal data processing security adequate to the risk, followed by appointing

an authorized person (personal data protection officer), personal data protection impact assessment etc. The remaining part of the submissions refer to personal data processing via video supervision system, information regarding personal data rights of the subject, direct marketing etc.

- Regarding supervisions, the Agency's supervisors carried out 269 supervisions in the period from 01.01.2021 until 31.10.2021. Despite the ongoing challenges of the Covid-19 pandemic, the number of supervisions carried out in 2021 increased compared to 2020. Also, in this period supervisors responded to 75 requests to determine violation of the right to personal data protection. The requests referred to: exercising personal data rights of the subjects (access to personal data, deleting personal data), video surveillance, processing citizens' personal data with the aim of receiving fast loans etc. One (1) of the requests referred to publishing a photograph of a child taken in a kindergarten, used for marketing purposes by a photo studio without parental consent. The Agency identified violations of the right to personal data protection in 18 cases.
- 28th January 2021, on the occasion of celebrating the 40th Anniversary of the European Personal Data Protection Day, the Agency organized a presentation via online platform in order to inform citizens of their respective rights, thus enabling more efficient exercising of these rights. The document Privacy of children and youth in the world of modern technologies (Internet and social networks) was published in February, meaning that the Agency started its outreach activities to bring the subject closer to children and youth.

STATE OF AFFAIRS WITH THE RIGHT TO PRIVACY

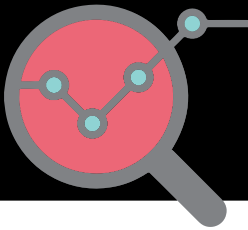

A questionnaire intended for secondary school students with the following questions was sent to four (4) secondary schools:

- Which social networks do you use?
- How much time do you spend on the Internet daily?
- When creating a new user-profile on a social network do you use your real personal data?
- Was there a case when your photographs published on social network were used without your consent?
- Do you publish other people's photographs on social networks without asking for consent?
- Have you been offended on the social networks by someone?
- Have you been a victim of gender-based online violence? Describe.
- Do you know a peer student/friend who was a victim of gender-based on line violence (offended via social networks)? Describe.
- Do you ever buy online?

- Have you used your parents' user profile or created a new profile when buying online?
- Have you downloaded music or played an Internet game requiring your personal data?
- In case of violation of privacy via social networks and/or Internet do you know where to turn to? Where?

Over 1000 answered questionnaires were received by the secondary school students. The analysis of the responses indicated the following:

- The initial number of questionnaire responses received is represents a solid indicator of the interest on the topic at hand;
- Most of the secondary school students use different social networks; only five of them responded that they did not use any social network;
- Most of the interviewed secondary school students spend from two to five hours per day on the Internet;
- Approximately two thirds of the respondents use real personal data when creating a new user profile;
- Most of the interviewed secondary school students don't publish other people's photographs without consent; and photographs of more than 100 respondents were published on a social network without obtaining their consent;
- Part of the interviewed secondary school students had been offended via social networks, but did not feel comfortable to describe the event;
- Small part of the respondents admitted that in some cases they received messages that could be considered as gender-based violence;

- Most of the interviewed secondary school students knew someone (peer student/friend) who had been a victim of gender-based violence, but they did not describe the exact situation (for example, they said “it’s too vulgar to describe”), whereas some of them believed that “everyone from these generations was subject to online gender-based violence at a certain period”;
- Over 700 interviewed secondary school students bought goods/ services on the Internet, whereas less than half of them used their existing profiles while the remaining part created new user profiles;
- Most of the respondents had downloaded music or played games on the Internet where personal data were required, and some of them gave their real personal data to receive the service;
- Small part of the respondents from secondary school knew where to turn to if violation of privacy happened on the Internet (some of the answers were: cybercrime police, police, it is not regulated...), whereas a significant number stated that they would seek the help of their parents.

CONCLUSIONS

The existing PDPL is harmonized with the European acquis and makes emphasis on automated processing of personal data and protection of privacy, hence there is a good basis for protection of privacy and personal data processing in the RNM. PDPL pays attention to personal data of children when offering information society services, stressing the validity of the consent given for personal data processing, information and transparency.

One of the tasks of the PDPA foreseen by the PDPL is promotion of public awareness and understanding risks, rules, protection measures and rights related to personal data processing, especially activities directed towards children. From the information received by the PDPA and from the website www.dzlp.mk in the period of entering into force of the new law and its application, no information was available on projects and activities undertaken by the PDPA for achieving this task directed towards children.

In 2021, despite the situation with the Covid 19 virus, the PDPA carried out numerous supervisions, among which acting only upon one request for determining violation of personal data protection. The Agency does not keep separate records of the number of requests filed by minor persons (via their legal representatives) in the course of 2021 which refer to deleting fake profiles on social networks, locked profiles or photographs used from their profiles.

Further, it can be stated that formal secondary education does not include programs, contents and topics on privacy on the Internet, personal data protection and gender-based violence, implying that there is a need

to include activities, topics and content on the respective topics with informal education.

The analysis of the questionnaires responded by secondary school students shows that although students spend a large portion of their time on the Internet, they don't know exactly where to turn to if violation of privacy via social networks and/or Internet happens to them. In addition, students can, in general, recognize gender-based violence on the Internet.

CHALLENGES AND RECOM-MENDATIONS

- The need to amend secondary school curricula by including topics on effective exercising of rights to privacy on the Internet and freedom to use Internet, as well as gender-based online violence among students in secondary education is evident.
- Having in mind that formal education does not include educational topics on exercising rights to privacy on the Internet and freedom to use Internet for secondary school students, as well as gender-based violence online among secondary school students, it is recommended to use informal education to enable secondary school students to develop competences that fully equip them to research and use numerous possibilities offered by the Internet, but at the same time to be able to manage (recognize and deal with) challenges and risks on the Internet. In addition, this education must include contents and information about the rights and responsibilities when using the Internet, especially regarding personal data protection and respecting other people's privacy on the Internet.
- Competent bodies (PDPA, MOS, BDE) need to cooperate with each other and promote public awareness and identifying risks, rules, protection measures and rights with regard to personal

data processing, and especially on activities directed towards children. Even more, they need to cooperate with nongovernmental organizations that implement projects intended for education and exercising rights to privacy of children and secondary school students, including gender-based violence.

- Training on the specific topic needs to be implemented on micro level also, and each school should act educationally, preventive and effective. Secondary schools should encourage training of their students in exercising the rights to privacy on the Internet and freedom to use the Internet and secure adequate response to gender-based violence online among students in secondary schools, but also education them on the responsibilities when using the Internet.
- Secondary schools need to provide high level training for their staff (teachers, pedagogues, physiologist...) on the respective topics so that they will be able to guide secondary school students in exercising their rights and responsibilities on the Internet.
- There is a need to find a way to train parents on the respective topics so that they can participate in students' education on exercising their rights and responsibilities when using the Internet.
- It is necessary to introduce appropriate mechanisms for reporting violations of privacy and right to personal data protection and gender-based violence on the Internet within the schools (for example, appointing teacher, pedagogue, psychologist or personal data protection officer to whom students can report or get informed about violations of the right to privacy on the Internet and gender-based violence, which depending on the specific situation will further direct them to the appropriate competent body – for example to file a request to the PDPA).

- In addition to the need to train secondary school students on the topics, they ought to be encouraged to report violations of privacy and gender-based violence on the Internet. It is necessary to consider that recommended activities should be directed to dealing with the essential challenge: protection of privacy and personal data to be an element integrated into the behavioral culture and thus part of the educational process of secondary school students.

BIBLIOGRAPHY

Toni Janevski, “Internet Technologies”, University “Ss. Cyril and Methodius” in Skopje, Republic of Macedonia, Skopje, 2015

Personal Data Protection Law, “Official Gazette of the Republic of Macedonia” No. 7/05, 103/08, 124/08, 124/10, 135/11, 43/14, 153/15, 99/16 and 64/18).

Personal Data Protection Law, “Official Gazette of the Republic of North Macedonia” No. 42/20 and 294/21).

Criminal Code (“Official Gazette of the Republic of Macedonia” No. 7/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 97/2017 and 248/2018)

Law on Justice for Children (“Official Gazette of the Republic of Macedonia” No. 148/2013 и “Official Gazette of the Republic of North Macedonia” No. 152/2019 and 275/2019)

Law on Protection of Children (“Official Gazette of the Republic of Macedonia” No. 23/2013, 12/2014, 44/2014, 144/2014, 10/2015, 25/2015, 150/2015, 192/2015, 27/2016, 163/2017, 21/2018 and 198/2018 and “Official Gazette of the Republic of North Macedonia” No. 104/2019, 146/2019, 275/2019, 311/2020 and 294/2021)

Law on Electronic Communications (“Official Gazette of the Republic of Macedonia” No. 39/2014, 188/2014, 44/2015, 193/2015, 11/2018 and 21/2018 and “Official Gazette of the Republic of North Macedonia” No. 98/2019 and 153/2019

Law on Electronic Trade (“Official Gazette of the Republic of Macedonia” No. 133/2007, 17/2011, 104/2015 and 192/2015 and “Official Gazette of the Republic of North Macedonia” No. 31/2020).

Law on Obligations ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 and 123/2013 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. 215/2021)

Law on Secondary Education ("Official Gazette of the Republic of Macedonia" No. 44/1995, 24/1996, 34/1996, 35/1997, 82/1999, 29/2002, 40/2003, 42/2003, 67/2004, 55/2005, 113/2005, 35/2006, 30/2007, 49/2007, 81/2008, 92/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012, 24/2013, 41/2014, 116/2014, 135/2014, 10/2015, 98/2015, 145/2015, 30/2016, 127/2016, 67/2017 and 64/2018 and "Official Gazette of the Republic of North Macedonia" No. 29/2020)

https://makfax.com.mk/top/40-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D1%81/

https://www.novamakedonija.com.mk/makedonija/%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%81%D0%B5%D1%82-%D0%B8%D0%BB%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D1%98%D1%83/

www.dzlp.mk